

orta fuerit dubitatio, placet quē sermo græcus appellat Ifostatē, legendum Zygoſtatem, proſua ſi de & induſtria, vt neque fallat neque fallatur contentione dirimere. Accurſ. interpretatur ab igos, victoria, & ſtate militia. neq; em̄ igos eſt victoria, ſed nicet, neq; ſtate militia, ſeu ſtratia, ſed victoria & militia faciūt ad rē.

Ifoſtates æquilitalis recognitor. l. ij. C. de ponde. & aur. illa.

Iſthmus, terra oblonga & anguſta inter duo maria.

De Iante T.

Ita, eſt dictio cōditionalis ſecundū gloſſ. in l. Iulianus. ij. de cond. & demonſtr.

Itaque, no. Io. Calde. in commento Decre. c. poſt ceſſionem. de probationibus.

Item, hæc dictio ex ſuo ſignificato ſignificat adiectionem, coniuñtionem, ſeu continuationem de qua Bar. ff. de publica, & veſt. l. j. in princi. Eſt etiam repetitiua, ſeu repetitionis ſignificatiua. Repetit autē illa quorum repetitionē ſignificare concludit quodlibet medium probabile: verbi gratia teſtator dicit, lego Titio fundum Seianum ſub conditione. Item fundum Seianum heres meus dare damnas eſto, intelligitur ſub eadem conditione, vt l. in repetendis. ff. de leg. iij. & ſumitur ſignificatum ex dictione item, & ex oratione ſequente, quæ eſt de claratiua præcedentis. Vidēdic in die vel in alia qualitate poſita in oratione præcedenti, quia

repetitur & in ſequenti. Item ibi teſtator dicit, lego Titio fundum Seianum ſub conditione & poſt ex interuallo dicit, item, fundum Seianum Titio lego: hoc caſu legatum valet, & videtur repetitio conditionis, vt l. non ad ea. ibi dum dicit, ſi prius ſub conditione. ff. de condit. & demon. quia hæc diſpoſitio debet addere & operari, quod non fieret ſi cōditio repeteretur, ideo teſtator videtur à conditione reſceſſiſſe, & purē legare voluiſſe. Item ibi teſtator pluribus legatis factis filium heredem inſtituit, & adiecit, quod ſi ipſe filius abſque liberis deceſſerit, relinquo Titio centum. Item relinquo Titio domū. Item relinquo Sempronio fundum. Prædicta conditio ſi deceſſerit, intelligitur repetita in duobus ſequentibus legatis, & ſic obtinet in tribus prædictis legatis, quia ſumitur ſignificatum ex legatis purē prius factis, & ex ſignificato conditionis. Nam ex conditione ſignificatur quod teſtator non vult plus grauare filiū ſi vixerit, ſed vult grauare in ſequentibus ſub illa conditione ſi deceſſerit, ſic l. ſi ita ſcriptum. ff. de lib. & poſth.

Iter eſt ius eundi vel ambulandi hominis, ſiue homo erat ſolus ſiue vehatur ſella vel lectica, vel in equo, vel in quouis animali. Seorſum verò non poteſt iumentum ſecum agere, vel vehiculum ducere, qui iter tantum habet. Quandoque tamen

iter dicitur vulgariter ipsum solum per quod itur, vel tramites vel calles transeunt, ita quod qui actum habet, habet & iter & comoditatem itineris, sed non e-conuerso, vide infra de via, & inst. de serui. in princip.

Iterato quid importat, not. Arch. xj. q. iij. c. si quis verò.

Iterum, hæc dictio secundum suum proprium significatum denotat actum geminatum, quod non pro statutis permittentibus facientem aliquid iterum, habet enim locum statutum in geminate actum, quandoque ex natura actus cui adicitur, exponitur, id est quoties opus fuerit. glo. & ibi doct. in cap. sua nobis. de appella. & Angel. Arer. in proem. in ver. quorum. & docto. in l. velati. de eden. & l. fideicom. §. si quis decem. ff. de lega. 3. vbi si testator legat decem Titio, & si perdidit iterum legat, non intelligitur ultra duas præstationes, quod facit ad quæstionem, quando arbitro datur potestas prorogandi compromissum semel & iterum non enim intelligitur infinitum, sed pro duabus vicibus tantum, secundum Bald. in d. c. sua nobis. in fi. facit. id quod not. in l. si finita. ff. de dā. infec. vbi plene per doc.

Iterum, id est, similiter. C. de eman. li. l. pen. de iniur. l. final. Aliquando, id est tantundem. C. de appel. l. quoniam iudices.

Itinerarchæ dicuntur itineris custodes, à verbo eois, & archos græcè, id est, princeps latinè hoc nomen trahentes, quia ad pro-

uinciarum tutelam per singula loca pacis, & quietis faciunt stare custodiam. l. i. C. de custo. reo. ibi de itinerarcha nullum. verbum.

De Iante V.

Iudæi dicuntur qui Mosaicam legem ad literam imitantes tenent, se circuncidendo, & alia legalia faciendo. Et dicuntur à nomine dignioris tribus scilicet Iudæ, qui inter alias tribus bellicosior erat, & in bellis primam aciem, & regni vel regis privilegium obtinebat.

Iudex dicitur quasi ius dicens populo siue quod iure disceptet. Iure autem disceptare est iuste iudicare. Non est ergo iudex, scilicet bonus, si non est in eo iustitia, vt in cap. forus §. in omni quoque negotio. de verb. signi. Et iudex est qui ex iurisdictione propria aut sibi delegata, & commissarius habet super causas litigiorum, vel litigatorum cognoscendi, & qui ex propria significatione illud habet, dicitur iudex ordinarius, sed qui ex delegata dicitur delegatus & extraordinarius.

Iudex ordinarius est ille qui habet potestatem iudicandi à se iure suo, hoc est, eo ipso quod est talis, vt episcopus, balhius præses provinciarum, & consimiles.

Iudex delegatus est ille qui habet potestatem de causa aliqua cognoscendi ab aliquo sibi commissam qui etiam dicitur iudex extraordinarius.

Iudex competens dicitur qui causæ iurisdictionem habet cum exercitio dato quod per exceptionē possit elidi, siue exceptio contingat personam, ut quia suspectus, siue iurisdictionem, ut quia rescriptum subreptitium est, ut est gl. i. clemēti. cū lite. ut lite pēdēte

Iudex incompetens est in quem licet consenserimus, id tamē quod ab eo statutum est, firmitatem non habet iudicati, vel quia ipse nullam iurisdictionem habeat, vel quia interuenit error in adducendo vel aduocando ipsum, vel quia vi compulsus sum in eum consentire. In summa iudex incompetentens est idem qui nō suus

Iudex compromissarius, Require supra arbiter.

Iudices chartularij erant olim qui ab Imperatore priuilegiati erāt ut qui uellent coram eis litigare possent, sed ipsi non poterant cogere aliquem ad litigandum coram eis. Et dicuntur etiam hodie iudices ordinarij creati à comite Palatino qui non habent ad ministrationem nisi habitu. ut not. l. i. ff. de iudic. & l. si nali. C. ubi & apud quem cog. & in integ. restitut. agitan. sit.

Iudices domestici, require supra, domestici, & assessores.

Iudices pedanei dicuntur illi quorum officium est de minutis causis & infimis cognoscere & iudicariis, vel uilibus, licet ordinarij, & dicuntur à pede qui est extrema pars corporis. Maiores uero causas debent, & tenentur maioribus referre, cum ipsi per

se non possint terminare. C. de pen. iud.

Iudicem delegare, est vice sua alium de causa cogniturum, constituere.

Iudicatum facere, dixit Celsus in l. si. in prin. si cer. pe. pro, parere sententiæ, soluere, quod solui debere prouintiatum fuit.

Iudicatum solui satisfactio, inde dicta est, quia interponebatur stipulatio, quæ solueretur, quod iudicatum fuisset, instit. de satisfact. in prin. Et huiusmodi stipulatio tres clausulas continet, ut eleganter persequitur Ulpianus in l. iudicatum l. i. ff. de iudic. solui.

Iudicium, hæc dictio multipliciter significat. Primo modo idē est quod casus fortuitus, ut dicitur, hoc diuino iudicio uenit, Secundo est discretio, ut dicendo, in pueris non est iudicium, facit institut. qui non est permis. face. testa. §. præter ea. Tertio est actio, ut cum dicitur iudicium fami. hercis. ff. de iud. in l. familia. Quarto est ultima uoluntas testatoris. Quinto, est iudicium vel sententia iudicis. l. j. C. de iudic. Sexto ponitur pro examinatione vel deliberatione. Septimo pro autoritate. xij. distin. c. ij. Octauo quandoque pro pœna. 50. distin. can. & purgabit. Nono capitur pro instantia vel ordinatione causæ discurrendæ in iure coram iudice, sic sumitur in tit. de iud. l. properandū. §. j. C. de iud. & ff. eo. tit. l. proponebatur, & in hac significatio-

ne diffinitur sic. Iudicium est actus legitimus trium personarum, scilicet iudicis, actoris & rei super eadem questione aut super eodem iudicio contractus, de ver. sign. c. forus. in gl. Et dicitur iudicium quasi iurisdictio, ibidem & secundum Gos. describitur sicut arbitrium exceptis his. Primo, quod iudicium est de civili & criminali, sed arbitrium de civili tantum. Secundo quod iudicium necessario, arbitrium vero voluntarie subitur, & prius inquisitio vocabatur, unde secundum Card. Iudicium est inuestigatio, quam secundum iuris ordinem facit iudex per varios modos ad veritatem eliciendam, & elicitam constituendam, vt xxx. q. v. iudicantem oportet. Et quod dicitur actus trium personarum, intelligitur vere vel fidei, seu representatiue, quia in notorijs fama representat actorem, & fingitur accusator. Et nota quod proprie ante lit. conte. non est iudicium, quia nulla causa discussio. l. i. C. eo. ti. & hoc respectu causa, non aut respectu aliorum actuum iudicialium, vt sunt examinatio paritum, & confessio, & cetera quae bene fiunt ante lit. conte. imo quandoque iudicium capitur pro eo quod praecedat sententiam, vt in c. in iudicijs de reg. iur. li. vj. De multiplici specie iudiciorum vide infra in ver. iudicia priuata.

Iudicium contradictorium dicitur, si dicerem hoc esse consuetudinem, & tu aduersarius meus diceres non esse consuetudinem, vt in c.

abbate in gl. fi. de verb. signific. in ver. contradictio.

Iudicia capitalia sunt quibus caput eximitur a ciuitate morte vel exilio, de his vide inst. de publ. iu. §. publicum.

Iudicia publica sunt de publicis causis & dicuntur quasi populi, quia cuiuslibet de populo commissa est executio, vt contra crimem laesae maiestatis in quo omnes de populo possunt accusare. Quandoque iudicium publicum dicitur iudicium quod intenditur a crimine, de hoc inst. de publ. iud. in pr.

Iudicia priuata sunt quae ciuilitate tractantur siue intentantur. Item de multiplici iudicio. i. auctoritatis ministerij, approbationis, & c. no. Archid. lv. dist. praecipua. & gl. super regula, in iudicijs de reg. iur. lib. vj. Tangit aliqualiter Archid. 2. q. 1. sicut. Et secundum Ant. de Bur. diuiditur tripliciter, primo ratione materiae, secundo ratione formae, tertio ratione quantitatis. Vnde ratione materiae duplex est iudicium, aut temporale, aut spirituale, vel aut civile aut criminale. Vnde semper dicitur iudicium criminale quando finis tendit ad commodum reip. aut fisci, & c. siue poena sit corporalis siue pecuniaria. Sed dicitur civile dum finis tendit ad commodum partis. gl. no. in l. praetor. in prin. ff. de sepul. vi. & fait opinio Inno. in c. qualiter, & quando ij. de a. cu. & do. in c. i. de iud. Secundum rationem formae iterum duplex est iudicium. s. ordinarium, & extraordinarium. Ter-

tio ratione quantitatis duplex est. s. vniuersale & generale, quæ etiam differunt, de hoc plene. in c. 2. de libel. obla. Item iudicium triplex reperitur, primum inter sanguinem, secundum inter lepram, tertium inter causam, vt in c. per venerabilem, qui fil. sint legit.

Iudicium prolusorium quid, requirere infra ver. prolusorium.

Iudicium accipi olim dicebatur, cū lis contestabatur. l. is qui se, de rei ven. cuius locationis ratione tradit Alcia. in l. pecuniæ verbū. §. actionis. de ver. si.

Iudicio sisti cautio dicitur cū promittimus nos aut aliquē aliū ad iudicium venturos & per māsuros esse, vt ī ff. si quis ca. toto ti.

Iugum pro pari duorum anima liū plerunque accipitur, vt apud Pl. li. 10. de aquilis. Vbi aquilarū, inquit, non sit iugum. Varro de lingua Latina li. 4. Iugū, inquit, & iumentū à iūctu. Virg. 4. Aen. Nec sic vndātia lora Cōcussere iugis. Vl. li. 2. 1. Dig. de ædi. edi. l. ædiles aiunt, sæpe iugum in hac significatione ponit. Nebr.

Iugalemposuit Iustini. pro vxore. l. consensu. §. vir. C. de repu.

Iugatio genus vestigialis, de quo in l. immunitates. C. de agri. & censit lib. 1. 1.

Iumentorum appellatione boues non continentur. l. legatis seruis de leg. 3. Dicta autem iumenta à iungendo, eo quod currunt iunguntur, vt ait Alciatus in l. boues. de verbo. signifi. ī quo. sunt equi, & muli.

Iura prædiorum appellari seruitutes nemo est qui ignoret ex tit. de reb. corpo. & icorpor. in Inst. at qui prædia cum iuribus suis restituere promittit, intelligitur vt restituat eiusdem bonitatis, salubritatis, & amplitudinis. l. quid aliud. ff. de verborū signifi.

Iuramentum est affirmatio vel negatio sacre rei assertionem vel attestacionem firmata, secundum Gos. vel adhibita religione secundum Placen. & est triplex: videlicet, voluntarium, cum sit extra iudiciū necessariū, & iudiciale. vt no. gl. inst. l. de actio. §. item si quis, & infra ver. iururandum.

Iuramentum assertorium est, cum iuratur de præsentem vel de præterito sic esse, vel non esse, fuisse vel non fuisse. Sed iuramentum promissorium est quādo iuratur de futuro aliquid daturum vel facturum. Aliquando etiam iuratur per execrationem, vt si hoc non fecero, hoc accidat mihi vel filijs meis, aut huiusmodi, ponitur ergo triplex iuramentū, scilicet promissorium, assertorium, & confirmatorium, secundum Host. in Sum. de iureiur. De primo in c. debitores. in c. Quintaualis, & c. veniēs. de iureiur. De tertio in c. cū cōtingat. co. tit.

Iuramentum calumnie est, cū quis iurat se bona fide & non animo calumniandi agere vel respondere, nec egisse, vel respondisse.

Iurare conceptis verbis, vide Conceptio.

Iurati dicuntur consiliarij vel anciani, vel priores qui regunt vniuer

- niuersitatem: & dicuntur à iuramento quod præstant, vt eorū officium fideliter exequantur.
- Iure proprio** dicitur aliqua res vendi in instrumento venditionis, quando proprietas transfertur in euentem.
- Iurgium** dicitur quasi iuris garrū, eo quod hi qui causam dicunt, iure disceptant. c. forus. extra de verb. sig.
- Iuridicus** est qui iura dicit, secundum Isid. li. xj. Etymol. & peculiariter hoc nomine appellatum fuisse quendam Alexandriæ magistratum indicat manifestè tit. de in. Alex. ff. & C.
- Iuris auspiciū**, id est exordium litis, vt in c. pastoralis. de cau. po. & C. de codicil. vlt. j. resp.
- Iurisconsulti** qui appellarentur antiquitus docet clarissimè Imp. in §. responsa. Inst. de iur. na. gen. & cini.
- Iurisdictio** est potestas de publico introducta cū necessitate iuris dicendi vel æquitatis statuendæ, secundum Azo. & dicitur à nominibus ius & dictio, id est, potestas. Hæc autē quādoque est ordinaria quādoque delegata. Itē alia est plena, scilicet solius principis. Alia autē semiplena, aliorum, videlicet à principe. De hoc vide Spec. eod. tit. C. eod. l. iij. Nota quod quatuor dant iurisdictionē ordinariā, Primò lex inanimata vel cano, & hoc in dūbio, secus si apparet velle dare delegatū. Secundò lex animata, scilicet, Papa vel Imperator, & nō inferior nisi episcopus suo vicario. Tertio cōsuetudo. Quarto vniuersitas approbata, vt mercatorū, cerdonū & aliorū artificū, qui possunt de suo corpore creare & eligere iudicē ordinariū. Similiter vniuersitas facultatum artium vel iuristarū, de hoc no. circa c. cū ab ecclesiarū. de offic. ord. Et iurisdictionis prout est genus, diuiditur in merum imperium, mixtum imperium, & simplicem iurisdictionem, de quibus in litera M. require.
- Iurisdictionis** etiam alia est voluntaria, alia contentiosa. Voluntaria dicitur quæ in volentes tantum exerceri potest, cōtentiosa, quæ etiā in inuitos, vt not. in l. ij. de offi. procon. & leg.
- Iuris præcepta** tria sunt, scilicet, honestè viuere, alterū non lædere, & ius suū vniciq; tribuere. Instituta de iust. & iur. §. iuris præcepta. cōc. c. cū deuotissimā. §. si seculi. xij. q. ij. vbi dicit quod summū bonum in terris est iusticiam colere, & vnicique, &c.
- Iurisprudentia** est diuinatū & humanarū rerum notitia, iusti atq; iniusti sciētia, iusti scilicet ad faciendum, iniusti ad euitādum, quā nō sufficit scire quid sit iustū vel iniustū, nisi & ipsarū rerū cōtrariarū vel corporalium habeat quæ notitiā, scđm quā scđm varias conditiones varia iura sunt statuenda, inst. de iust. & iur. in pri.
- Ius** habet plura significata. Primo, id est legor. l. j. C. de legi. Secūdò, id est verborū cōceptio, vt cū dicimus quod i stipulationibus versatur ius, vult vnus. §. pactus ne
- pete

peteret. ff. de pact. Tertio, id est rectū vel iustū, quod derivatur à iustitia. Quarto id est, aqua pinguis. Quinto capitur p̄ toto corpore iuris. Alia plura significata ponit Io. An. de reg. iur. in prin. li. vj. Breuiter ius significat qđ subiecta materia vel vsus cōmunis id recipiēdi ī tali loco ī quo pfertur significare declarat. Vnde ius est nomē generale, & lex iuris species & dicitur ius quasi iustū. j. dist. ius generale, & scđm Isid. li. v. etymo. Omne aut̄ ius legib. & morib. cōstat secundū Isid. vbi suprā c. ij. Et definit sic, ius est ars boni & æq̄, cuius merito qđ nos sacerdotes appellat, id ē, sua iura cuiuslibet ministrātes. ff. de iust. & iur. l. j. ij. respōso. Hoc est dicere, quod iustitia est collectio legitimorū p̄ceptorū q̄ arctāt nos ad obseruādū bonū & æquū, id est, vtilitatē & æquitatē seu veritatē. Quāuis enim vsucapio cōtra æquitatē videatur introducta, tamē subtili cōsideratione maximè innicitur æquitati, cum p̄cipuē equū sit quod publicē vtilitati deservit. Vel dicit̄ quod in vsucapione vel p̄scriptione ex causa & pro bono publico inducitur, quando que rigor cōtra naturalē æquitatē, vt dicitur ī gl. j. dist. ius aut̄, vbi datur quādoque ius quod nō est iustum vel æquum, vt ibi exempla plura. Dicitur autē ius à iustitia. Et aliter sic diffinitur. Ius est p̄ceptū seu ordinatio principātis seu domini circa subditos quantum ad ea q̄z pos-

sunt subesse potestati subditorū. Talis aut̄ vel est deus, & tūc dicitur ius diuinū. Vel est natura, & tūc dicit̄ ius naturale. Vel est homo, & tūc dicitur ius humanū quod regit duobus, vt ī principio Decretor. Et sic secundū triplicē gradū summorū distinctū est triplex ius, scilicet ius diuinū quod est p̄ceptū seu ordinatio diuina, & ius naturale, & ciuile. Dicitur etiā aliquādo ius angustiosum, aliquādo iniquū, vt inst. de sena. Tertyl. in gloss. §. primo.

Ius etiā dicitur locus vbi ius redditur, interdum accipitur pro necessitudine, vt l. penult. & ff. de iustitia, & iure. Aliquādo pro qualitate rei ihærente. l. qđ aliud. de verborum signific. itē pro cōmodo. l. quod dicimus. eo. ti. quādo que significat facultatē & potestatē, vt cum dicitur est mihi ius eundi per viā publicā, quādoque ius dicentē vt in ti. de in ius vocādo, nā in ius vocare, est ad iudicem vocare. §. vlti. inst. de p̄na tem. litig.

Ius aureorum annulorum secundum quosdā dicit̄ qđ olim liberti annulos aureos ferre nō poterāt, sed secundum Az. est priuilegiū quod cōcedebat̄ libertis in signū semiplenę iugenuitatis: vinebat̄ em̄ iugenui, sed moriebātur vt liberti. C. de iur. annu. aur. in rubrica.

Ius aureorum annulorum donare (inquit) Bude. apud antiquos erat id fermē, quod hodie equitem facere dicimus.

Ius canonicum diuiditur in Decretū, & Decretales, quarum volumen dicitur extrauagans in quinque libris, maximè respectu iuris ciuilibus. Quilibet autē liber habet plures rubricas, siue titulos in quibus præmittitur materia in generali, de qua tractatur in capitulis sequētib; in speciali. Sub qua liber autē rubrica sunt vnum aut plura capitula quæ dicuntur decretales vel constitutiones, & aliquando in capi. sunt § §. Vnde quādo allegabis aliqd ex decretalibus, non allegabis librum, sed titulum, & capitulum in eodem, & si sit capitulum longum dices c. tali circa princ. medium, vel finē, Vel si sint in capitulis paragraphi, allegabis tali c. §. j. vel ij. Et post compositiones quinque librorū dictorum per magistrum Raymuadum capellanum Gregorij IX. Papæ circa annum domini M. ccxxxj. elapsis multis annis, videlicet anno à natiuitate vel incarnatione domini. M. ccxviii. nonis Martij, pontificatus Bonifacij viij. anno iij. compilatus est liber sextus, non quidem sextus cum alijs quinque partialib; prædictis in vno volumine, sed liber specialis continens etiā quinque partes & supplēs defectus casuū emergētū in libris decretalium non cōprehensorum. Deinde clementis constitutiones, à Clemente papa quinto sub anno domini M. ccxj. in cōsilio Vienēsi, quod sex mēsihus tantum durauit cōceptæ & editæ sunt, licet idē Clementis morte præuentus, ad pu-

blicum non perduxerit. Sed Ioan. papa xxij. de post compleuit, correxit, mutauit, & executioni demandauit Et fuerunt promulgata anno domini M. cccxxix. Kalendis nouembris. De hoc vide gl. in proœmio Clementi. super verbo Nouembris, & verbo pontificatus. Et dicit Ioan. An. quod iste liber non debet allegari septimus, sed debet intitulari Clementinæ, scilicet constitutiones Clementis quinti. Sed decretum quod magister Gratianus circa annū domini M. cix. compilauit, diuiditur in tres partes. Prima dicitur distinctiones, quia est distinctū per centum & vnā partes, quarum quælibet habet vnū vel plures canones, quæ vltèrius subdiuiduntur in paragraphos & versiculos. Sed secunda pars Decreti nominatur causæ, quia cōtinet in se triginta sex causas, à quibus nomē accepit. Quæ vltèrius subdiuiduntur in quæstiones & hæ in canones qui vltra in paragraphos & versiculos subdiuidi possunt. Tractatus autē de pœnitentia imponitur in causa trigesima tertia in quæstione certa. Et habet septē distinctiones, quarum quælibet habet canones plures, cum paragraphis & versiculis suis.

Tertia & vltima pars Decreti nūcupatur de consecratione, & habet sub se quinque distinctiones cum canonibus, vel capitulis, paragraphis, vel versiculis.

Ius ciuile inuenitur accipi diuersimode: v. d. i. j. can. ius naturale
Ciuile

Civile autē vno modo est quod quisque populus vel quæque ciuitas sibi proprium diuina humanaq; causa constituit secundum Isidorum libro v. Etym. Secundo dicitur ius civile lex xij. tabularum. Tertio dicitur quod ex legibus plebis scitis, constitutionibus, senatusconsultis, principum decretis, vel auctoritate prudentum inuenitur.

Quarto dicitur ius quod non est prætorium. Quinto dicitur disputatio prudentum, quæ fuit facta sub lege xij. Tabularum. Sexto quicquid habemus scriptum de iure. Septimo quicquid iure naturali vel iure gentium subtrahitur, vel quod non est ius naturale nec gentium, & sic capiendū ius canonicum dicitur ius civile, & sic sumitur. distinctio. ius autem, vt in gl. j. nota. in fine. Et quæ ita diuersimodè ius civile inuenitur accipi in iure de prima acceptione habes inst. de iure naturali. §. j. De secunda habes. ff. de iustitia & iure. l. ius civile. §. hoc igitur. De tertia & quinta. ff. de orig. iuris. l. 2. hoc disputatio. De quarta ius civile præal. in prin. De sexta. ff. de variis & extraor. cogn. l. j. §. proinde. De septima, instit. de vsucapio. in princ. vt est gl. in §. sed ius quidem civile. instit. de iure natu. gentium & ciu. Item ius civile dicitur tripliciter. Primo pro eo quod in vnaquaque ciuitate seruetur, & sic dicitur in genere. Secundo in specie dicitur ius proprium certe ciuitatis, & sic loquitur §. ille Inst.

Tertio dicitur per excellentiam ius Romanorum, quando non exprimitur proprium nomen ciuitatis, & sic in versic. sed & quoties, inst. eodem tit. præalle. & sic concordat §. omnes populi. cum dicto versicu. in quo §. dicitur, quod omnes populi reguntur legibus emulgatis ab Imperatore. in versicu. dicitur, quod vnaquæque ciuitas iure suo proprio utitur, sed primum intelligitur de generali, secundum de particulari. Ius civile diuiditur in quatuor libros principales, scilicet Digestum, Codicem, Institutiones, & Authenticas. Quibus additur collatio decima, seu liber Feudorum. Primus ergo liber iuris civilis est Digestum, qui continet leges & statuta Romanorum, & diuiditur in tres libros principales, scilicet Digestum vetus, quod habet libros partiales vigintiquatuor Infortiatum, quod habet libros partiales quatuordecim. Et Digestum nouum, quod habet libros partiales duodecim. Quibus connumeratis erunt libri partiales quinquaginta, Digesti veteris, Infortiati, & Digesti noui. Et vocatur Digestum, seu etiam Pandecta, vel liber Pandectarum vide supra, in litera D. Secundus liber iuris civilis vocatur Codex, qui continet statuta, sanctiones, & præcepta Imperatoris. Et fuerunt tempore Iustiniani Imperatoris tres Codices, scilicet Codex Gregorianus, Hermogenianus & Theodosianus, de quibus Codicibus. ex traugantibus. diuus Iustinianus animinum

nimum suum ad Imperiales constitutiones dirigens vnum Codicem fieri fecit, quem suo felici nomine intitulauit Codex Iustiniani, vt in rubr. præmij Codicis. Et diuiditur iste liber in duodecim libros partiales quorum nouem primos Doctores legere solent, sed vltimi tres qui longè post primos nouem compositi sunt raro legi consueuerunt. In quorum allegationibus, hoc est speciale quod ad titu. & ad l. cum §. additur numerus, videlicet liber xj. xij. & c. vt C. de murile. & gynaecia. & c. lib. xj. & C. de dignit. l. si vt poponis. lib. xij. Tertius liber principalis dicitur Authenticum, vel Authenticorum, & sunt quædam excerpta quasi prædictorū librorum summula. Et diuiditur iste liber in nouen collationes, quarū quælibet subdividitur in titulos, & tituli non in leges, sed in paragraphos. Et differunt authenticum & authentica, quia authenticum volumen est per se, sed authentica est vna lex, vel paragraphus incorporatus libro Codicis, & antiquo iuri superaddit. & allegatur sic. C. de epif. & cleric. authent. generaliter. C. de sacrosanct. eccle. authent. multo magis. Sed in authentico simpliciter allegatur titulus & paragraphus, vt in auth. vt iudices sine quoquo suffragio. §. tali vel tali. & sufficit.

Item decima collatio intitulatur liber Feudorum, & habet duos libros partiales, quorum quilibet subdividitur in titulos, & isti in

capitula & paragraphos. Quartus liber principalis legum dicitur Institutiones, vel instituta, & iste diuiditur in quatuor libros partiales, & est introductorius ius civile & canonicum, maximè quo ad declarationem terminorum in vtroque iure vſitatorum, qui tanquam ostium in domū præbet introitum in sapientiam iuris. Quare consultitur omnibus quasi modo genitis iuris alumnis, lac iuris concupiscentibus, per institutiones documenta sua primordialia capescere & nutrimenta, vt tali doctrina primitus informati securius mereantur inherere sanctioni Iustiniani Imperatoris Christianissimi. Nullus ergo præsumptuosè sine Institutionū doctrina, iuris, maxime civilis, sublimitates tentet ascendere, ne corruat ex alto qui satagit volare sine penna. Et hæc de nominibus diuisionibusque librorū principalium iuris vtriusque sufficiant. Et not. quod ius civile tripliciter se habet ad ius naturale, & tres operationes circa ipsum, & eius materiam exercet, aliter tamen & aliter. Nam ius civile primò addit supernaturalem determinationē pægruos modos, vt est videre in delictis; verbi gratia, ius naturale & eius rectitudo dicitur delicta puniri. Inst. de obl. q̄ ex deli. nasc. in prin. ff. de fur. l. j. Et ita oīa præcepta decalogi sūt à iure naturali sup̄ illis principis fū data, & ponit Iuriscōsultus de iust. & iur. ff. eo. ti. l. iustit. §. j. & in præ. dec. Choneste viuere alterū

non lædere ius suum cuique tri-
buere. Secundò rectitudo natu-
ralis vult nemini subtrahi quod
suum est, & ius legale distinguit
actus ab illa rectitudine deuan-
tes, scilicet actum furandi, fœne-
randi, rapiendi, &c. Et vltra hoc
ostendit quomodo vnus illorū
actū plus vel minus deuiet à re-
ctitudine naturæ, & secundū il-
lud maiores siue minores pœnas
statuit. Tertiò declarat, nam iu-
re naturali rectum est meminē
cū alterius iniuria vel detrimēto
locupletari: nō tamē habetur ex
eodem iure si sit possibilis euen-
tus in quo quis locupletari pos-
sit cū alteri⁹ iactura, sine tñ eius
iniuria, sicut in p̄scriptiōib. & v-
sucapione. De ista triplici opera-
tione loquit lex ius ciuile ff. de iu-
stitia & iure.

Ius gētiū, est sedium hostiliū occu-
patio, munitio, bella, captiuitates
seruitutes, postliminia, fœdera,
paces, induciæ, legatotum non-
violandorum religio, connubia
inter alienigenas prohibita, & i-
deò ius gētiū appellatur, ferè gē-
tes vtūtur. ca. ius gentium. pri-
ma distinct.

Ius habere in re, & ius habere ad
rem, sunt diuersa. de concess. præ-
bē. libr. vj. cap. fin. & clem. vnic. de
seq̄st. po. l. versiculo, nihilominus

Ius iurādum quauis competentis
posset dici factum iuramen-
tum, vel factum iuratum, eo
quod super facto iuratur, vel iu-
siurandum, eo quod super iu-
re quod iuranti competit iura-
tur, quasi ius iuratum placuit

tamen vt factum dicatur ius,
quia super facto iuris iuratur, ad-
iicitur iurandum, quia illud de-
bet esse iuratum quod antea fue-
rat iurandum, relatione facta
nō ad id quod fit, sed ad id quod
fieri conuenit. l. ius pluribus. ff.
de ius. & iure. Vel vt dicit Azo, for-
te ius ponitur pro religione, qua
si diceret, iusiurandum, id est reli-
gio firmanda, Vnde iusiurandum
idem est quod iuramentum fa-
ctum, & dicitur quādoque con-
uentionale, quādoque iudicia-
le & necessarium. Conuentiona-
le est. quādo à te peto aliquid
& tu negas, tamen defers iura-
mentum vt iurem, si enim in hoc
casu iuro, vocatur iusiurandum
conuentionale & voluntarium,
quia extra iudiciū ex conuentione
& voluntate partium, absque
alia coactione iudicis præstatur
Iusiurandum iudiciale & necessa-
rium est, cum in casu præmissio
iuro q̄ mihi debetur quod pe-
to, scilicet iudice in iudicio mihi
conferent vt iurem. Ex hoc au-
tem iuramento datur actio ei
qui dum peteret rem suam dela-
to sibi ab aduersario iuramen-
to, vel à iudice, suam esse rē illā
iurauit, ab ipso enim tūc peteret
rē suā actiōe in factū q̄ oriur ex
tali iuramēto. Et dicit Gof. q̄ du-
plex est iusiurādū. s. assertoriū, &
promissoriū: & assertoriū triplex
est, s. volūtariū, vt est cōuentiona-
le. ff. cotit. l. iusiurādū. Necessariū
quod necessitate à iudice imposi-
ta defertur vel suscipitur & nō
potest recusari nisi ex iusta
causa

causa, vt ff. de iureiur. l. manifesta. Et iudiciale, quod in iudicio defertur vel refertur, à parte patris, quod non est necessarium subire, imò delatum recusari potest hodie, licet olim non potuit recusari, sed referri. vnde vide glos. in c. si. de iureiu.

Ius militare est belli inferendi solennitas, fœderis faciendi nexus, signo dato egressio, in hostes, & pugnae cõmissio item signo dato receptio, item flagitij militaris disciplina si locus deseratur. Itẽ stipendiorum modus, dignitatum gradus, præmiorum honor, veluti cum corona vel torques datur. Item prædæ diuisio, & pro personarum qualitatibus & laboribus iusta distributio, ac principis portio, vt dist. j. ius militare. & secundum Isid. lib. vij.

Ius naturale est quod est commune omni nationi, eo quod vbi que instinctu naturæ habetur, non aliqua constitutione facta ab homine, sed ab ipso naturæ conditore, vt maris & fœminæ cõiunctio, liberorum successio, s. in bonis parentum, vel etiam per carnis propagationem, non per hereditatem, quia illa successio non est naturalis, vt est gl. super vers. successio. di. j. ca. ius naturale. vbi ponitur hæc definitio, puerorum educatio, communis omnium possessio, (quia iure naturali omnia sunt communia, id est communicanda tempore necessitatis, capitul. sicut. xlvij. distinct.) & omnium vna libertas, acquisitio eorum

quæ in cœlo, terra, marique capiuntur. (glos. dicit. Hæc enim & alia quæ in nullius bonis sunt cedunt occupanti, id est conceduntur) item rei depositæ vel pecuniæ commodatæ restitutio, violentiæ per vim repulsio. Nam hoc & si quid huic simile est, nunquam iniustum, sed naturale æquumque; habetur secundum Isido. lib. v. c. iij. Et est rex. totius cap. ius naturale. dist. j. & ibi vide glos. huius definitionis. Item ius naturale est quod in lege & Euangelio continetur per quod quis iubetur alteri facere quod sibi vult fieri, & prohibetur alteri inferre quod sibi nolit fieri. distin. j. in prin. & 50. dist. ponderet (aliàs cõsideret) in princ. & in authent. vt cum de appell. cog. § cæterum. c. dilecti, de maior. & ob. Vnde, Quod tibi vis fieri, mihi fac quod non tibi, noli. Sic potes in terris viuere iure poli. Vel aliter, Ius naturale dicitur vno modo magis ex instinctu naturæ proueniens quo singula animalia ad aliquid faciendum inducuntur. Est enim debitum quoddam quod natura cuiuslibet repræsentat, & hoc debitum secundum Isido. cõmune est omni nationi, eo quod instinctu naturæ, vel naturali conditione vbi que habetur, & non ex cõstitutione aliqua facta ab homine. Item ius naturale dicitur instinctus naturæ ex ratione proueniens. Et secundum hoc ius omnia dicuntur communia, id est communicanda, supra dicitur. Item ius

cōmune dicitur in dustria homi
nā statutū. Itē ius naturale dicitur
quissimū. Itē pręcepta natu-
ralia sunt quę in lege & Euā-
gelio cōtinentur, vt, nō furtum
facies, nō mœchaberis, sed quod
tibi vis, &c. c. pręallega. Ius natu-
rale. in gl. vbi primo descrip-
tio data est secundum motū sen-
sualitatis. Alię autē secūdū mo-
tū rationis. Item ius naturale se-
cundū gl. j. inst. de iure nat. gen.
& ciu. potest dici quatuor modis
Vno modo ius gētū. inst. de rer.
diuisio. §. singulorū. Secūdo ius
factorū. ff. de pact. l. j. Tertio ius
contrarium. s. quod rescindit pa-
cta: vt restitutio minoris. ff. de
minor. l. j. Quarto pro instructu
naturę, vt quod in lege Mosāica
vel Euāgelio continetur. Itē ius
naturale in quatuor differt ab a-
lijs iurib. scilicet in origine, i di-
gnitate, in amplitudine, & sentē-
tię rigore, vt declarat gl. j. dist. v.
nā cępit ab exordio naturalis
creaturę, & nullā patitur immu-
tationē, & sibi omnia cōmunia
sunt, nec contra ipsū hnt dis-
pensatio,

sed de alijs iurib. secus, vt ibi.

Ius quasi naturale est quod domi-
nus vel patronus habet in seruū
& libertum.

Ius patronatus est auctoritas siue
potestas quā patronus habet in
libertū: Aliter secundū Gof. est
auctoritas siue potestas proue-
niēs ex beneficijs ante cōsecra-
tionē ecclesię collatis. Et proue-
nit ex tribus s. fundatione, dota-
tione, & edificatione. & iola col

latione, vt xvj. qu. vij. filijs. & ca-
quicūque. xvij. q. ij. abbates. vñ,
Patronum faciunt dos, ædifica-
tio, fundus.

Cōpetit autē patrono aliquid ho-
noris, vt si ecclesia nō fuerit col-
legiata, p̄sentet. Sed si fuerit col-
legiata, tūc nō electioni p̄lati fa-
ciendę, sed iā factę honestus pa-
troni postuletur assensus, nisi ex
speciali concessione obtineat vt
partes suas interponere debeat
electioni tractādę. c. nobis. de iu.
patr. Itē habet aliquid honoris
quia primus in processione in-
cedit, vt xvj. quęstio. vij. pia-
mentis. Habet aliud oneris, quia
tenetur defendere ecclesiā ab om-
nib. oppressionibus, vt xvj. q. vij.
Et habet aliud vtilitatis, quia si
migret seu aliās vergat ad ino-
piā, alēdus est de bonis ecclesię:
vt c. filijs. pręalle. & c. quicunq;. vnde,
Patrono debetur honos,
onus, vtilitasque. Pręsentet, prę-
sit, defendat, alatur egenus. Po-
test etiā patronus pręter egesta-
tē aliquos redditus moderatos
habere ab ecclesia cuius patro-
nus existit. Sine pręsentatione
institui quis nō debet in ea ec-
clesia quę patronū habet. Et si
sp̄retis patrōis hoc factū fuerit,
scđm rigore iuris institutio est
retractāda eo. ri. c. illud. ver. irrita
nūtiāda, & ad instituētis verēcū-
diā, institutus amouēdus est, &
alius quē patronus dignū elegerit,
ordinādus. vt xvj. q. vij. decet
nimis. Itē ius patronatus quādo
que aduocatio, quādoq; vicedo-
minatus vel custodia, vel guar-

dia, ius est frequentationis, vel processiois, & quādoque gratia vt i gl. j. c. quia clerici. de iure patro. & secundū Gof. in sum. eo. tit. vbi pōnit supradicta. Itē ple- rūque hoc nomen ecclesia pro iure patronatus supponit. xvj. q. vlti. si plures. xv. q. iij. nemini. & c. j. de iure patro. Et ergo si quis vtatur tali simplicitate verborū, dono tibi ecclesiam vel concedo intelligitur dare ius patronatus quod habet in ea. ca. quod autē. eod. tit.

Ius poscendi est ex habitatione do micilij & communitatis.

Ius prætorium est quod prætore induxerunt, adimēdi, supplendi, vel corrigendi iuris ciuilibus gra- tia. vt ff. de inst. & iure. Ius autē. Hoc etiā ius honorariū dicitur, quia qui honores gerunt, scilicet magistratus, auctoritatem huic iuri dederunt. vt inst. de iu. na. gen. & ciui. §. prætorum quoque edicta.

Ius priuatū dicitur quod speciali- ter ad singularem vtilitatē alicu- ius pertinet, secundario tamē etiā ad rempub. vt in pactis & cō- uentionib. mutuis priuatorū spe- cialiter initis cōspicitur. inst. de iu. & iure. §. ij. Ius publicum cō- stat in sacris sacerdotib. & ma- gistratib. secundū Ildo. li. v. Ety- mo. c. viij. ff. eo. tit. l. j. §. publicū. & j. dist. c. ius publicū. vbi gl. Vel sic, Ius publicum est quod gene- raliter (alias principaliter) ad pu- blicā deseruit vel spectat vtilita- tē, veluti ne in portis vel in mu- ris ciuitatis, & alijs sacris, iudici-

bus, vel sacerdotibus, vel magi- stratibus, aliquid committatur, vel inferatur.

Ius quiritum dicitur à Quirino, id est à Romulo, & est propriè Ro- manorū, quā nulli tenet hoc ius nisi Quirites, id est Romani, se- cundū Ildo. li. v. Ety. & j. dist. c. ius quiritū. in quo agitur de legiti- mis heredibus, de tutelis, de cu- rationibus, de vsucapionibus, Cōstat autē ius Quiritū ex legi- bus, & plebiscitis, & senatuscō- sultis, cōstitutionib. principū, e- dictis senatorū, & respōsis pru- dētū, vt scdm Ildo. ibid. & dist. ij. in princ. vbi de specieb. Roma- ni iuris de quib. oibus, lex, plebis- citū, senatuscōsultū, prætoriū e- dicta, respōsa prudētū, & c. quæ sint, require loco suo, inst. de iu. na. gen. & ci. §. cōstat. & seq. vbi hoc ius apud Romanos tantū reperitur. dist. j. ius quiritum. Et dicuntur Romani omnes qui Ro- mano imperio subsunt, prout di- citur, Propriū Romanorū est ha- bere filios in potestate & etiā gē- tiles subsunt Romano imperio. Nam Imperator est princeps to- tius mundi, vt in gl.

Ius reipublicæ, scilicet alteri⁹ quàm Romanorū, est ius cuiuslibet ci- uitatis, idubitatē secundū oēs, quia ciuitate regulariter vtuntur iure priuatorū, vt ff. de verb. si- gn. l. eum qui. & C. cod. tit. in ru. & l. j. in gl. j. de iure reipub. lib. x.

Ius sibi facere vel dicere est quod manū sibi spectat ad iudicis of- ficiū, ut à iudice faciendū sit sibi vēdicari, veluti si quis rē suā pro- pria

pria rapit auctoritate, putās hoc sibi licere, vel si pro debito quo teneris alicui, is pignus tuum capit te inuito ius enim quod sibi iure competeat amittit.

Ius singulare est quod contra tenorē rationis propter aliquam vtilitatem auctoritate constitutiū introductum est. l. ius singu. ff. de leg.

Ius succedendi habet heres, item patronus in bonis liberti.

Ius versutū dicuntur praestigiarum siue captiones verborum quibus obumbrantur delicta, & dicuntur versuta secundū Azo. quia quis repellatur ab actione per quasdam versutias, id est machinationes verborum Vel secundū Martini dicit versutū ad exemplū vestimenti quādo est illud intus quod debet esse extrā, &c. Sic etiā erat versutū ius quo illud quod erat puniendū absoluebatur, & quod erat absoluendum puniebatur.

Iusta sunt exequia, id est sacrificia quae mortuis impenduntur & funerandi solennitas. Inde iusta facere. in l. ij. de in ius vo. & in l. pro herede. de acq. her.

Iustum est quod ex praecipito vel superioris ordinatione alicui concessum est, & sic iustū est illud quod ordinatur iure. l. iustū. ff. de acqu. poss. Sed iustitia est habitus seu virtus superioris ad precipiendum bonum subditoreū. Quare, &c.

Iustum etiam aliquando accipitur pro vero, vt inst. de liber. in p. n. alias & pleniorē quādam habet significationem, vt cum dicitur testamentū esse iustū, scilicet iustitiam,

nam intelligimus per quam solennem & plenam. Sic dicimus iustos filios ex vero & solenni matrimonio procreatos.

Iustitia est cōstans & perpetua voluntas, ius suū vnicuique tribuēs, nō quātum ad actum, sed quantum ad affectum. inst. de iustitia & iure, in principio. Iustitia etiā est animi dispositio, & mētis affectus, qua quis dicitur iustus (vt à grammatica grammaticus) dū sine personarum acceptione vel distinctione vult cuiilibet (quātū in se est) ius suum tribuere. Et quot modis dicatur iustitia, no. Arch. xxiii. q. j. cā. vbi sana fides. nā dicit ibi. Iustitia est æquitas tolerādi inopiā, & temperantiā habere in abūdātia. Itē est patriā & socios defendere, quia vera iustitia cōpassionē habet, & nō ex odio, sed bono zelo exercēdā, &c. vt ibidem. Itē iustitia sic describitur, Est habitus bonus tribuēs cuiq; suā dignitatē, deo religionē, parētibus obediētiā, maioribus reuerētiā, paribus cōcordiā, minoribus disciplinā, sibi ipsi castimoniam, & pauperibus seu miseris cōpassionē operosā. Dicit ergo Tulius, quod iustitia est habitus animi cōi vtilitate seruata, suā cuiq; tribuēs dignitatē. Et Plato dixit, quod iustitia est virtus, quae plurimum potest ijs quae minimum possunt. Item sic, est animi congrua dispositio in singulis rebus rectē diiudicans causas, vide gl. instit. vbi supra Vbi etiam dicitur, quod iustitia est mater iuris.

Iustitiani sunt qui deputantur ad iustitiā faciendā, & est vulgare Apulix, vt in c. ex literis. de pigno. Iuvenes appellantur, qui adoleſcentium ætatem excessere, quo ad incipiāt inter seniores annumerari. l. nō aliter. §. Titius. de le. iij. Iuxta aliquando exponitur, id est prope vel à latere. extrā de maio & obe. c. solitæ. vers. hæc autē. si prudēter. Aliquando. i. scđm, vt iuxta verbū apostoli, id est secundū, extrā de baptism. maiores. circa prin. & dic q̄ quādoq; ponitur similitudinariē, vt tu viuis iuxta Petrū, id est ad similitudinē Petri. Aliquādo significat vicinitatē tēporis, vt iuxta festum paschatis. i. prope. & vide not. extrā, de verb. sign. Itē adde quōt modis iuxta sumatur Bar. in l. j. ff. de testa. in extraua. ad reprimēdam. in ver. iuxta.

De K ante A.

Kalendæ sunt certi dies mēsiū à calo Græcè quod est voco, in l. qui ante Kalendas, & in l. cū qui. ff. de verborū obl. quia promissio talis, promitto ante Kalēdas, dupliciter accipi potest. scilicet ante finitas, in dubio interpretatio debet fieri cōtra stipulationē. l. veterib. ff. de pac. l. quicquid astringendæ. ff. de verbor. ob. Ergo perinde est ac si promississet ante kalendas finitas, & tūc bene sequitur, q̄ qui aliquid promissit ante Kalendas sit illi similis qui promissit Kalendis. Et allegantur isti tex. cū ratione præmissa i argumētū ad testes cōcordādos, quo

rū aliqui deponūt ante guerrā, alij post, vt qui dixerūt post, itel ligātur post icceptā, qui ante intelligātur ante guerrā finitā. Sūt ergo Kalēdæ prima dies i quolibet mēse, sic dictæ, à verbo greco Kalo id est voco, quia Romani habebāt p̄cones quos prima die mēsis mittebāt per terrā dicētes, vocat vos senator ad nūdinas, p̄parate vos, de hoc i glo. no. in l. cū bisextus. ff. de ver. sig. quæ etiam dcllarat nonas, & idus, de quib. vide in fine primi libri cōputi chiometralis, & in alijs. Item in fine lib. vj. in gl. i. su per data libri.

Kalendarium, liber erat rationū. in quo fœneratores nomina debitorū describebāt, sic appellatus à Kalendis, quia eo die fœneratores pecunias mutuabāt, & quas præteritis Kalendis fœnerauerāt cum vsuris exigebant.

Intra quintas Kalendas dare promittens videtur promittere se intra quinque mēses daturū. l. j. de verb. obl. secundum Alc. li. 2. parer. c. xxij. Qui verò itra Kalendas dare spondet, similis est ei qui Kalendis dare promittit. lege si ita. de verbo. obligation.

De L ante A.

Labanum ait Alcia. esse speciē vexilli alijs nobilius, quōd ante Imperatores ferri, & à militib. adorari mōris erat.

Labellum à lapsu dicitur, vnde, & prohiberi terræ capi solet, vt i l. ex cōduc. §. j. ff. loca. scđm Bud. ibi.

Labrū, vnde patulū grādiōris, atque

que capax, qualib. in Bætica mea
vtuntur ex argilla fictis ad laua-
trinã, & vsus coquinarios. Virgi-
lius 8. Aeneidos. Sicut aquę tre-
mulum labris vbi lumen ahenis.
Cicero in epistolis, labrũ si i bal-
neo nõ est, fac vt sit. Vl. li. xix. ti.
de act. empt. l. lines, alias incip.
funes, Labra inquit, salientes fi-
stulæ. Accurs. exponit labra, quia
per labrũ imaginis aqua salit, nõ
minus ineptè, quàm id, quod a-
liubi Digitum interpretatus est,
id est, quantum fluit per digitũ
statuæ. Nebr.

Labra sunt imagines quæ distillat
aquas, salientes, scilicet, aq̃, & fistu-
læ quæ salientibus iunguntur.

Delyria sunt quæ hic auctor de la-
bris effert, nempe Accurs. secu-
tus. ff. de actio. emp. & vend. l. li-
nes (seu, vt nos impressimus, fun-
nes) & labra in gl. & te. Sũt enim
labra apud Iuriscõsultũ loco iã
citato, crateres lapidei, quib. aqua
saliens ex siphunculis cõcipit. Vi-
de Budæũ in legem iam citatã.

Lacertus, piscis est, qui à Græcis
sauro dicitur, dictus lacertus quã
ad similitudinem lacertorum pi-
cturas habet. Commendabantur
autè lacerti Sexitani ex Hispa-
niã vrbe Sexi, Martial. Et Sexita-
ni ponatur cauda lacerti. Ex la-
certis autem fieri solita esse sal-
samenta, ostēdit Cornelius Cel-
sus dicens. Piscium qui ex media
materia sunt, quib. maximè vti-
mur tamen grauissimi sunt ex
quib. salsamēta quoque fieri pos-
sunt, qualis est lacertus Sexita-
norum salsamentorum memi-

nit Strabo. Vlpia. in titu. de penu
lega. l. qui penum. Lacertus, in-
quit, cũ muria sua contineri, La-
beo ait. Est autem muria salsugo
exudans ex piscib. salitis quæ vte-
bantur antiquiores ad ciborum
condituras.

Lacunar, siue laquear, siue lacus, est
tecti elegãtior fabrica, Cic. 5. Tu-
quæst. Fulgentem gladiũ è lacu-
nari seta equina appensum. Ho-
in 2. Carm. Nõ ebur neque au-
t cum mea renidet in domo la-
cunar. Vlpia. tit. de fun. instr. l. quæ-
sitũ. Scalæ, inquit, quæ lacunaribus
admouentur, instrumenti sunt.

Lacunaria plerique accipiunt pro
elegantiore tecti fabrica. l. quæ-
situm. §. scalæ. de fundo instr.

Lac dicitur fructus industrialis, se-
cundum Bart. in l. & ex diuerso.
in repe. ff. de rei ven. & idem di-
cit de lana ibidem.

Lanicus est secularis, & de populo,
& qui non habet sacros ordines.
c. duo sunt. 1. 2. q. 2. gl. in c. 1. de
procur. in vj. & dicitur à laos græ-
cè quod est populus latinè, vt
in d. c. duo.

Lanio, onis, est macellarius vel bec-
carius à laniando sic dictus, quia
dilaniat, & dilacerat animalia, &
per frustra carnes incidit, & ven-
dit, vel est ille qui lanam sepa-
rat à corijs bestiarum, & exuit
siue excoriat bestias. Et sic dici-
tur à lanificio secundum gl. in l.
cum de lanionis ff. de fund. instr.
& instrum. leg.

Lanipendium facere, est pendere
& distribuere lanam lanificis.
leg. sed si vir de donatio. inter

vir. & vxorem.

Lapilli qualiter differāt à gemamis, require supra in verbo. Gemmę.

Lapis, pro milliario, hoc est mille passibus aliquādo accipitur, quoniam antiquiores soliti erāt milia quęque passuum lapidibus signare, id quod videmus in via quę ducit Salmanticam ex Emerita Augusta, Argenteam vulgus appellat. Martia. Rura nemusque sacru, dilectaq; iugera musis Signat vicina quart ab vrbe lapis, idē alibi, Ad lapidem Torquatus habet prætoria. quartum. Martianus tit. de excu. propter litem. §. licet. Ne vltra centesimū, inquit, lapidem tutelam gerat.

Laser, eris, quod à Grecis Silphium appellatur, succus est herbę, quā in Cyrenaica regione inuenta Laserpitium vocāt, à medicis & phar macopolis tēpestatis nostrę appellatur Assa. Plin. libro 18 Laserpitium, quod Græci silphiō vocant, in Cyrenaica prouincia reperitū, cuius succum vocāt, laser. Pau. in tit. de pen. lega. l. non omne. Sed quod quidā, inquit, negauerūt piper, & Ligusticū, careū, laser, & cætera eiusmodi, in penu non esse, improbatum est.

Latus clauus, quemadmodum diximus in verbo clauus, nodus erat ex purpura siue ex auro vesti intertextus, & qui poterant vti huiusmodi vestibus, tū Laticlauij, tum Angusticlauij dicebantur. Erat autē vestis senatoria, vt exponit Acton, in illud Horatij primo Sermo. Quo tibi Tulli, Sumere depositum clauum, sięque

tribunum. Plin. lib. 8. Tunicam lati clauī in modum gauisapi texti. Oui. 4. de tristib. Induiturque humeros cū lato purpura clauo. Iuris. in quadā lege cuius initiū est. l. super. ff. de do. inter vir. Vt ecce, inquit, si vxor viro lati clauī petenti, pro lauiclauiō. Neb.

Largus est medius inter prodigū, & auarum. gl. & ibi doct. in c. ex parte. de consuetud. in ver. prodigalitatē.

Laruz sunt deformationes hominū propter appositionē coloris.

Lata culpa est nō intelligere quod omnes intelligunt, non facere quod omnes faciunt, vel maior pars, vel id facere quod nulli vel pauci faciunt. ff. de verb. signi. l. latz.

Laticlauiū, seu latus clauis, in signe erat ordinis senatorij, vnde Tribunus laticlauus, id est, senatorius. in l. si Rufinus. C. de testament. milit. (tinz.)

Latinae feriz, regre supra, Feriz latini sunt vel dicebatur olim qui dani qui ita erant à dominis manumissi, vt essent in vita liberi, & gauderent plenaria libertate, in bonis suis, sed in morte serui erāt, quare post obitū eorū nō poterāt succedere parentibus, & bona eorum tanquā seruorum ad dominos deuoluebantur, & heredes eorum nihil post mortem eorū cōsequebantur. Sed contrariā habent conditionem dedititij, vt supra dictum est in litera D. & in desuetudinem abierunt, quia pessima cōditio erat, vt Institui. l. liber. versus, Vita latini gaudere dedititij morte.

Latini

Latini liberti, auctore Caio. lib. 1. tit. 1. Inst. sunt, aut qui per epistolam, aut inter amicos aut conuiuij adhibitione manumittuntur.

Latitare est se malitiosè occultare animo fraudandi creditores suos agere volentes ff. quib. ex cau. in poss. cat. l. Falcinius. §. quid sit latitare, & habetur in gl. c. consultationibus. 2. de officio deleg.

Latomia apud antiquos locus dicebatur, vbi lapides cauebantur. Liuius. in 3. li. belli punico, Cōprehensa postea priuata ædificia, cōprehensa latomia, & meminit Calistratus i. l. succurritur. ff. ex quibus cau. ma. li. in vulgari codicibus latumis mēdosè est scriptū. Imo vero rectè scriptū puto. vide Bud. in annotationib. ad padesas, ad legem iam citatam.

Latro dicitur qui per vim & de die furatur. in auth. sed nouo. C. de seru. fugi. & differt à fure, quia fur est qui clam aufert, secundū Bar. ibidem. Item latro est qui de die, fur vero, qui de nocte. l. congruit. ff. de offic. præsi. Item latro dicitur qui maximè est perfidia. l. in omnib. C. de emen. fer. & vide aut. vt nulli iud. §. pen. & l. capitalium. §. famosus. ff. de pœ.

Latro publicus est ille qui palam & publicè furatur, vt sunt piratae, vel qui publicè stant in stratis, vel isti qui habentes arcem, & castrū, disrobant homines transeuntes. Nocturnus vero depopulator agrorum dicitur qui obsequi stratum publicam disrobant transeuntes & differt à publico latrone, quia iste clandestinè furatur,

& moratur in loco, vnde dicitur nocturnus depopulator agrorū, quia i nocte segetes destruit, dū ibi se abscondit, iacet, & latet. Pa. norm. in c. inter alia. in vlt. no. de immu. ecc.

Laudemium vulgo dicitur quinquagesima pars prætij q̄ præstari solet ppter renouationē emphyteutis, iuxta l. vlt. C. de iure emp.

Laudum est sententia arbitri. Et laudare est sententiam arbitralem ferre, quandoque significat citare aliquem auctorem, vt in l. Herennius. de euict.

Lautica, dicuntur quæcunq; ad lautitiam atque elegātiā cultus, & mensæ pertinent, tit. de aur. & argen. l. argumento. Mūdo, inquit, muliebri continentur lautica, acus, reticula, & huiusmodi. N.

Laxamentum, siue laxitas, dicitur quies siue cessatio à labore. Valer. Max. de fortitud. Ad confirmādos, inquit, animos, salubre laxamentum daret. Cic. in 1. Offi. Adhibēda est, inquit, cura laxitatis. Nera. lib. 50. tit. de vacatione & excusatio. mul. tempus. Cum laxamento quodam itineris. N.

Laxamentū vocat lex inducias duorum mensū qui dantur tutorib. ad pecunias collocandas. in auth. vt hi qui obl. se habere perhi. res mino. §. quoniā autem videmus.

De L ante E.

Lectica, est vehiculum quo quispiā fertur ab hominibus: q̄ si à quatuor vehitur, tetraptorum dicitur. si à sex, hexaptorum: si ab octo, octaptorū. Martialis: Laxior

hexaphoro tua sit lectica licebit. Legatū est donatio quædam in re
 Et Iuuenal. Densissima centum. stamento à testatore relicta. inst.
 Quadrantes lectica petit, eadem de l. §. j. de l. ij. l. legatū. Vel est de
 & Sella dicitur, vnde idem Poëta libatio hereditatis, qua testator
 subdit de eadē lectica, Ostendēs ex seo quod vniuersum heredi fo
 vacuam & clausam pro coniuge ret, alicui quid collatum velit ef
 fellam. Pau. lib. 8. de seruitu. rust. se in l. legatum. ff. de l. j. Vigebat
 præd. l. qui sella. Qui sella, inquit, autē legatum olim pluribus mo
 aut lectica vehitur, ire, non age dis, Quandoque per vendicatio
 re dicitur. Accur. sella, id est, e nem, his verbis, ille ammodo vē
 quo, lectica, id est curru interpre dicet à me illam rem sibi vt dicat
 tatur, quod vtrūque ex eo quod suam esse, & petat vt suam. Quā
 diximus, falsum est. Nebr. doque per dānationem his ver
 bis. Heres meus damnus esto: id
 est, obligatus esto hoc illi dare.

Lecticarius, seruus est qui lecticam humero fert. Sueton. in Othone,
 Muliebri sella in castra contēdit, ac deficientibus lecticariis cū
 de se cōdisset. Seruius Sulpit. in qua dā ad Ciceronem epist. Coactus,
 inquit, sum in eadem illa lectica lecticariis que meis in urbem eū
 referre, vt in tit. de l. j. si ex toto. Si ita, inquit, legatū sit lectica
 rios octo. Item Vlpian. de l. iij. l. item. Legato continentur man
 cipia, puta lecticarij qui solam matrem familias portabant.

Nebr.

Lecticarij, serui qui lecticas ferebāt. l. item. de l. iij. item artifices qui
 lecticas fabricant, vt C. de excu
 sat. art. lib. x.

Legare est vltimā volūtātē testato
 ris de singulis rebus disponere,
 & legatum ab herede præstādū
 alicui relinquere. Euiā legare in a
 lia significatione est mittere, &
 sic inde dicitur legatus. i. missus,
 sed cum significat relinquere, ve
 nit inde legatum.

Legatarius est cui aliquid legatum
 est, & qui legatum accipit.

Quandoque per dānationem his ver
 bis. Heres meus damnus esto: id
 est, obligatus esto hoc illi dare.
 Quandoque secundum quosdā
 legatur per condemnationem
 quando à testatore aliquid relin
 quitur in pœnā & in damnum
 heredis hoc modo. Si heres me
 Titiam duxerit in vxorem in dā
 nūm suum & pœnam centum ei
 lego. Quandoque vigeat legatū
 per verbum sinēdis, his verbis,
 Sino illi hanc rem, id est, permit
 to illum habere. Si verò res apud
 illum esset, aptus esset hic modus
 legandi, vt sineret eum habere
 quod apud eum tunc esset. Quā
 doque per præscriptionem. s. cum
 duos vel plures heredēs instituit,
 & alteri eorum prælegauerit ali
 quid, ad hoc vt id præciperet, id
 est, præ aliis seu ante alios habe
 ret. Et no quod legatum regula
 riter trahitur ab herede. Et fidei
 commissum ferè idem est quod
 legatum, sed est dictum fidei cō
 missum: ideo quia olim pende
 bat ex fide heredum, sed modo
 quod iuris est in vno idem est &
 in alio.

Legatus

Legatus est ille cui certa patria vel provincia committitur gubernanda, vt in c. nouit. de appel. Potest etiam dici legatus quicūque ab aliquo ad aliquos est missus. Aliiter legatos dicimus eosdē quos aduocatos vel patronos causarū qui in forensibus negotiis præsensentibus litigantibus suum præsensent patrociniū. Et nota quod sunt tria genera legatorum. Quidam de latere domini Papæ mittuntur, vt Cardinales, quos appellat fratres. Et tales possunt ab soluere homines suæ & alterius provincie in provincia & extra, & æquiparantur proconsulibus. Alij sunt non de latere, sed datui, & illi simpliciter in legationē mittuntur, vt prælari, qui tātūm absoluunt provinciales, & in provincia, non extra constitutos, & æquiparantur præsensensibus provincialium. Tertij sunt natiui, qui suisuorum ecclesiarum præsensens textu legatione funguntur, vt archiepiscopus Cantuariensis, de quo in c. j. de offic. deleg. lib. vj. Et tales sūt quatuor. s. archiepiscopus Eboracensis. Cantuariensis, Demensis, & Pisanus, vt not. in alleg. c. j. eo. tit. lib. vj.

Legatus proconsulis, est cui proconsul postquam provinciam est ingressus, mandat iurisdictionem determinatam & assignatam, aut quandoq; in itinere moram necessariam passus vel trahens, vt in l. aliquando. ff. de offi. procon. & leg.

Legatiuum, viaticum legatiuum.

Legationes liberae, vt scribit Bud. in

l. qui libera. de l. olim ornamentum tantum causa à Senatu impetrabantur, si quidem impetrabatur, ab iis Senatoribus, quibus negotia futura erant in provincia ad quā mittebantur, vt eo nomine fauorabiliore & commendabiliore haberentur.

Lege obuenire dicimus, & quod lege confirmatū est. l. lege. de verb. signific.

Legi posse aliquid, sic accipiendū est, non intelligi, sed oculis perspicique scripta sunt. l. j. de iis que in testa. delen.

Legio quo militum numero cōprehendatur. no. gl. in l. ij. ff. de iis qui not. infam.

Legibus soluere, id est quod barbari dicunt dispensare, teste Bud.

Legis actio quid esset antiquitus & quæ eius solennia verba, tradit elegantè Alciat noster in l. pecunie verbum. de verb. sign. & Bur. in l. iij. ff. de adopt. illud certè cōstat cū lex verba facit de magistratu apud quē legis actio est, intellige de iudice ordinario qui & iudicare & exequi possit.

Legitimi heredes qui require supra in ver. heres legitimus.

Legitimū dicitur sex modis Primo quod nō est prohibitū, & sic per abnegationē prohibiti, successio legitima. Secūdo strictius quicquid est permissum non per abnegationē prohibiti, sed per positionē liciti. Tertio in positio digniori. s. à iure ciuili concessū, capiēdo ius ciuile largissimè pro prætorio, & omnibus partib. iuris ciuilis. Quarto cōcessum à iur

- re civili, restringendo vt nō com-
prehendat prætoriū, sed omnes
alias partes, id ē, senatusconsul-
ta, principum placita, & respon-
sa prudentum. Quinto adhuc
plus restringendo ius civile so-
lum pro l. xij. Tab. Sexto maxi-
mè restringendo solum pro leg.
xij. Tab. exclusis respōsis prudē-
tū, & edictis prætoriū, ita not. in
l. vni. C. quam. nō pet. par. pe. ac-
cre. hęc Cato faccus.
- Legius**, require suprā homagium li-
gium.
- Legulus**, id est, collector. C. de muri-
legulis, super rub. li. xj.
- Leno** est qui pretiū p cōperto stu-
pro accipit, vel dānatam de adul-
terio ducit, vel qui eam adulte-
rio subiicit, vel adulterum se fa-
cit, vel quæstum de adulterio v-
xoris accipit, vel mancipia quæ-
stuaria habet, scilicet qui taber-
næ vel alicui negotiatiōni præpo-
nit meretrices, vt plus lucretur,
vel q̄ vxorem deprehēsam in a-
dultērio in matrimonio retinet,
vt C. ad leg. Jul. de adul. l. ctimen
lenocinij & gl. de multis modis
lenocinij, concordantię allegan-
tur. C. de specta. & sceni. & leno-
ni. l. j. ij. & iij. lib. xj.
- Lenocinium** facere, non minus est
quàm corpore suo quæstū face-
re. l. palā. §. lenocinium. ff. de ritu
nup. & de crimine lenocinij not.
in l. athletas. §. ait prætor. ff. de
iis, qui not. infam. & l. j. §. lenoci-
nij. ff. de adul. & vide auth. de le-
no. per totū. vbi prohibēdo leci-
niū, tāgit multas fraudes lenonū.
- Leo** est bestia, nec continetur appel-
latione pecoris. l. ij. ff. ad le. Aquil-
liam. & l. hi enim. ff. de ædili. edi-
letale, est idem quod mortiferū. vñ
de dicit de aliquo vulnerato ad
mortē, quod letale vulnus habet,
& venit à letum, id est mors. Vñ,
Boleti leri causa fuere mei.
- Lætamen** est sterquilium, à lætā-
do dictū, q̄ a lætus facit segeres.
- Leuato** velo cognoscere, in l. pē. C.
de nau. fœn. lib. xi. dictū est, pro
eo qđ vulgō dicimus, de plano,
hoc est, omiſſa diligenti inquisi-
tione.
- Leuir**, frater viri. l. nō facile. de grad.
- Leuis** culpa, vt in §. prætereā. qui.
mod. re. contrah. ob. inst.
- Leuissima** culpa est non præuidere
quod sapientissimus præuidisset,
vt posuere in capsula, & clauē clau-
si, & credebam esse clausam, cla-
uē amota, non probans an esset
clausa.
- Leuir** hebraicum, latinè diaconus.
c. clericos. xxj. dist.
- Lex** est constitutio populi, qua ma-
iores natu simul cum plebib. ali-
quid sanxerunt, secundum Isi. li.
v. & dist. j. c. lex est. Vel aliter. Lex
est species iuris, & ponitur quan-
doq; strictè. s. pro eo quod popu-
lus Romanus Senatorio magi-
stratu rogante, veluti consule cō-
stituebat. inst. de iur. nat. gent. &
cui. §. lex est. Nā cōsul. est q̄ se-
nator erat, & populum consule-
bat an eis placeret ita statui, &
populus respondebat, ira. Etiam
sic defnjtur. l. ex est commune
preceptum, virorum prudentum
consuetudo, delictorum, quæ
sponte vel ignoranter contrahū-
tur, co

tur, coerctio, communis reipublicæ, sponſio. ff. de legib. l. j. Quãdoque ponitur largè pro omni rationabili ſtatuto. Vnde etiã dicitur. Lex eſt ſanctio ſancta iubens honeſta, prohibens contraria, quæ ſumitur ex l. ij. ff. de legib. & ſenatuſconf. lex etiã quãdoque dicitur conſuetudo. j. q. j. c. ij. Quandoque ratio. j. diſtin. conſuetudo. Quãdoque ius ſcriptum, ſive conſtitutio quæcunque. Quandoque conſtitutio civilis tantum. Et quãdoque pro cõditione, & pacto, vt concedo tibi ius eundi per fundũ meũ, ea tamẽ lege. i. ea conditione & pacto. Lex alia priuata, alia publica. Lex publica eſt, quæ à ſanctis patribus ſcripturis eſt cõfirmata, vt lex canonum Lex priuata eſt quæ ex inſtinctu ſpiritus ſancti in cordibus fidelium eſt ſcripta. ſ. charitas, quæ dignior eſt & prima. xix. q. ij. duæ ſunt. Legum auctores ſeu inuētores ponuntur. diſt. 7. c. Moyses. & cano. fuerũt, vſque in ſi. diſtin. eiũſdem Leges nouæ & legum codices, & à quibus ceperunt, habetur in cano. fuerunt. præalleg. Leges quibus nos vrimur, vt dicitur diſt. ij. can. quædam. quædã dicuntur ab his qui eas cõdiderunt, vt conſulares, Tribuniq, Iulix, Aquilix, Cornelie, lex Pompeia, lex Papia, lex Falcidia, & cõplures aliæ de quibus infrã. Quædam etiã dicuntur à locis, vt lex Rhodia, & conſimiles. Lex Aquilia loquitur in c. caſu, cum quis culpa ſua cõmuni dam

num dederit, veluti equum, ſeruum, vel aliud animal occiderit vel vulnerauerit, ſeu veſtem ſuam ſciderit, aut illius reb. dãnũ dederit, & in hac lege vẽit culpa leuiſſima, vt ſi quis ex alto ſe precipitauerit, & ſuper alium ceciderit, tenetur lege Aquilia. Caſus verò etiã occidentem excuſat inſtit. de lege Aquil. §. iniuria. Et ſi putator ramũ deiecerit, & nõ proclamauerit, & ſic aliquem occiderit, tenetur ea lege, ſed non tenetur lege Cornelia de ſica. in qua venit tantum dolus. ff. ad legem Aquil. & ad l. Corn. de ſicar. Require ſuprà Actio leg. Aquilix

Lex Attilia cauebat, vt cui nulluſ eſſet omnino tutor teſtamẽtarius nec legitimus ei daretur in vrbe Roma à Prætoſe urbano, & maiore patre Tribunorũ plebis. Habebat & alia capita, de quib. Inſtitut. de Attil. tuto.

Lex Attilia inhiuit vſucapionẽ rerum furtiuarũ. §. furtiuæ. Inſtit. de vſucap.

Lex canonica appellatur diuina, c. nimis. de iurei. c. j. de iuram. cal. Et lex civilis dicitur lex humana. ca. ij. de præſcr. lib. vj. Poſteſt tamẽ ius canonicũ etiã dici lex humana, quia ſũt i eo multa ab hominib. ſtatuta, P reſpectu aliorũ iuriũ civilium dicat lex diuina. Si militer lex civilis põt dici diuina aliquo reſpectu, imò ſacra dẽ & p ipſã q̄s religioſ efficit, vt C. de legib. & cõſt. l. leges Quare Imperator dẽ religioſiſſim⁹ in pœm. Inſ. vide c. quo iure diſ. 8. & l. ſi. C. de præſcr. lon. temp. Atc in ver. huma

humanæ. c. si de, præf. li. 6. vbi dicitur, quod leges diuinitus per ora principū sunt promulgatæ.

Lex commissoria propriè non est lex neque Senatusconsultum, sed potius pactum, & habet locum cum ita venditor conuenit cum emptore, vt si intra certum diem non fuerit solutum pretium, totum vel pars, cum de pretio per partes certis diebus soluendo cōuenit, vt in tali die vel tempore, sit res inempta vel inuendita si dictū sit vt redeat possessio veldominium ad venditorē. Tale autē pactū non habet locū in pignoribus, sed in emptionibus, vt ff. de lege cōmis. l. vlti & l. si fundus. Et quod res dicitur inempta, ita accipitur si vēditor inemptā esse velit, cuius causa id cauetur: alias fraudaretur vēditor si ex ista villa in potestate emptoris esset, non dando pecuniam, inemptū facerere fundum. tex. in l. 2. ff. eod. tit. de leg. com.

Lex Cornelia de falsis, pœnam irrogat his qui falsum testimonium dixerunt, vel falsum testamentū vel aliud quodlibet instrumentum scripserunt aut sigillauerunt, aut alias falsum commiserunt, puta in moneta vel mensura. Et est dicta lex Cornelia, à Cornelio Silla primo inuentore. Dicitur etiam testamentaria, & eius pœna in seruos est vitimum supplicium in liberos verò deportatio. insti. de public. iudic. §. item lex Corne. de falsis.

Lex Cornelia de sicariis loquitur de his qui dolo malo interficiūt

scilicet telo vel tactu furtiuè & huiusmodi. Vel etiam dicitur lex Cornelia de vēficiis, à vēno putata quādo quis alium interficit veneno, aut magis susurris vel incantationibus, vel quia mala medicamenta publicè vendidit. Et dicitur de sicariis, à sica acuta vel cultello, eo quod significat ferrum vel cultrum, vt instituit. de public. iudic. §. sicarij autem vnde dicit gloss. ibidem, quod si ca est cultellus vtrinque scindēs quem portant peregrini quandoque in baculo quodam, ita quod non patet. Vnde versus, Est sica mucro latens, sicarius in de vocatur.

Lex duodecim Tabularum fuit origo totius iuris ciuilibis, secundū gloss. institui de iure natur. gen. & ci. §. & non in eleganter. in ver. origo. ff. de origine iuris. l. 2. §. j. Et dicitur lex scripta in xij. tabulis quarum decem à ciuitatibus Atheniensium & Lacedæmoniorū à decemuiris fuerunt allatæ, & duæ ad illarum declarationem per eosdem decemuiros postea additæ, vt dicit gloss. in ver. decemuiros. §. deinde. c. Moyses. dist. vij. Dum enim leges propter discordiam plebeiorum cū nobilibus ferè per xx. annos in desuetudinem abiissent creati sunt decemuiros, qui trāstulerunt leges Græcorū in Latinum, & eas in decem tabulis eburneis scripserūt. Et hi decemuiros postea videntes in alij decem tabulis multas leges esse, accepta potestate corrigendi, diminuendi, inter-

pretandi, addendi & supplendi, duas alias tabulas addiderunt, & exinde dicta est lex xij. tabula. quomnia plerius persequitur Iuris consultus in d.l. ij. de origine iuris.

Lex Aelia Sentia, ut scribit Alci. sic appellata est ab Aelio Sentio ei⁹ latore. Huiusmodi lex plurima habuit capita, quae hic referre nimis longum esset. vide in titu. qui & ex quibus causis manumit. non poss. in Institut. & in l. sciendum, de verb. signific.

Lex Flacidia dist. ij. c. quaedam. in fin. prohibet ne quis in testamento plus extraneis legare possit quam ut quarta pars sit heredibus data. Dicitur autem Flacidia à Falcidio tribuno plebis autore: vel secundum Az. dicta à falce, id est à diminutione quam imponit singularibus relictis. refecat enim de legatis, ut falce refecantur segetes. Nam olim licuit cuilibet totam hereditatem suam alteri relinquere: sed postea Falcidius statuit quod quarta pars hereditatis deberet relinqui heredibus ut supra F. Triplex autem est Flacidia, una debita iure naturae, alia iure institutionis, tertia dicitur quarta Trebellianica, quae competit heredi instituto qui rogatus est hereditatem aliis restituere. dist. ij. responsa. de testam. c. Raynut. & c. Raynald.

Lex Flavia, vel potius Fabia de plagiaris eos persequitur qui liberos aut seruos vel filios alienos ab urbe, vel de una provincia ad aliam subducunt, & conueniunt frau-

dulenter insciis dominis & patribus suis. ut ff. ad l. Fla. de plagia. l. fina. & l. leg. & l. eum. Sunt qui malint legere. lex Fannia de plagiaris. Sunt qui legunt lex Flavia. Tu vide Gatellianum Cottam in dictione plagiaris nomine.

Lex Fusia (alias fusia vel suffia) canina non permittebat in testamento manumissiones fieri nisi usque ad certum modum vel numerum seruorum, licet inter viuos sic, sed hodie ista sublata est, & multo magis hoc liceret in vltima voluntate. Et dicitur canina forte à quodam inducta quae canis vocabatur. Nam canis natura seruatur. qui stat in palea, quam nec sibi habere potest nec alij fauet, ut sit consonas rei nomen. Inst. de do. §. est & aliud. Talis ergo moriebatur tanquam canis, quia non poterat tenere seruos, nec libertatem pariter eis dari. inst. de leg. fus. ca. tol. in gl. j.

Legendum Fusia Caninia, à Fusio Caninio, quo rogante lata est, auctor Alciatus.

Lex Hortensia nomen sortita est ab Hortensio qui eam tulit & fecit, quae concordauit plebem & populum, quia constituitur, ut non minus aut plus valeant plebis scita quam lex populi. de quo insti. de iure naturae gentium & ciui. §. sed plebis scita.

Lex Iulia de adulteriis & stupro, persequitur adulteros, & eos qui line vi virgines, viduas, aut honestas, aut honeste viuentes corrumpunt aut violant. Et non solum temeratores alienarum nuptiarum gladio punit, sed etiam eos qui cum mal-

culis nefandum libidinem exercere audent siue non verentur. instit. de public. iud. §. item lex Julia de adulteriis. & ibi per totum de legibus hic positus, quia publica iudicia sunt.

Lex Julia de ambitu punit eos qui per ambitum seu ambitionem muneribus, datis, ad honores seu ad officia publica accedunt seu succedunt. de quo instit. de public. iudi. §. sunt præterea. in gl. & in l. j. ff. ad legem Iuliam de ambi.

Lex Julia de annonâ lata contra illū quæ facit vel procurat annonam fieri cariores, quia in hoc leditur res publica, vt ff. ad l. Iul. de anno. l. ij.

Lex Julia læsæ maiestatis eos punit qui in principem aut rempublicam aliquid committunt & machinantur. Et est contra tales statuta pœna capitalis. Item quod usque ad quartam progeniem non succedunt nati ab eis nisi per principem dispensetur cum eis, & sic pœna eius animæ amissionem sustinet, vt C. ad l. Iul. maiestatis. l. quisquis. & isti. de public. iud. §. publica autem.

Lex Julia Miscella (alias viscella) habet locum quoniam maritus reliquit uxori in testamento aliquid sub certa conditione si alteri non nupsit. Et conditio ne non seruata non tenetur heres dare relictum per istam legem. Et qualiter faciat cautio nem, vide in authent. cui relictum. C. de iudic. vid. tol. & de lege. Iul. Miscel. tol. l. j. ibidem.

Lex Julia peculatus lata fuit contra illos qui pecuniam vel rem publicam vel factam, vel religiosam furantur, pu-

niuntur autem, vt not. instit. de public. iud. §. lex Julia.

Lex Julia repetundarum loquitur de his plebiscitis, qui tempore administrationis aliquid acceperint vt iudicarent vel aliquem in vincula conicerent, vel non. Ad hoc enim competit vt datum referret, & quæ alter puniatur. vltra hoc etiam competit contra eosdem illis qui ab ipsis aliqua violenter passi sunt, vt si coactus fuerit quis a talibus videre rem suam minori pretio quam valebat, & in similibus casibus. ff. ad legem Iuliam repetundarum. l. j. iij. & v.

Lex Julia de residuis, punit eos qui officium publicum, aut administrationem habuerunt, & tempore administrationis suæ publicam pecuniam quam acceperunt in quodcumque negotium, retinuerunt, & non erogauerunt, vel qui rem publicam quam acceperunt tradendam in communem aerario, non reposuerunt ibidem, sed penes se furtiuè & dolose retinuerunt, vt ff. ad legem Iuliam pecul. l. ij. & l. iij. §. leg.

Lex Julia de vi publica punit eos qui vim cum armis fecerint vel intulerunt, est pœna deportationis, vt instit. de public. iud. §. item lex Julia.

Lex Julia de vi priuata, punit eos qui sine armis vim inferunt, in publicatiõe tertiæ partis honorum puniuntur. Si autem vi raptus virginis viduæ, vel sanctimonialis, aut alius fiat, facientes, & opem flagitio dantes pœna capitis puniuntur, in isti. de public. iud. §. item lex Julia, de vi.

Lex Julia Norbana loquitur de Latina libertate vt instit. de libert. §. libertini. Item autem.

Lex municipalis dicitur quam aliqua ciuitas constituit sibi, & ius ciuile. instit. de iur. nat. gen. & ciu. §. j. in tex. & gloss.

Lex Papia patrum continet præmia pro suscipiendis liberis, & dicitur à Papio autore, aliàs Papi-niana, à Papiniano autore, vide de hoc instit. per quas perso. no. ius acq. in §. sancitū etenim.

Lex Papia continebat etiam alia capita, vt circa caducorum obseruationem, iura patronorum bonis libertorum. Ne inter senatores & libertas nuptiæ cōtra-herētur, vt C. de cadu. tellen. l. vnic. in princ. Inst. de succe. liber. §. j. ff. de ritu. nup. l. lege Papia.

Lex pōpeia de parricidiis (aliàs parricidiis) punit eos qui patri aut matri aut auo, aut proauo aut alteri de consanguineis aut parētibus suis mortē infligūt. Et statuit illa lex pœnam acerrimā, q̄ tales in eculeo, id est corio bullito insuātur, in quo ponitur vipera cū simia, cane, & gallo gallinaceo, & in mari vicino sic proiciantur, vel in flumine propinquo, si mare nimis remontū fuerit. De his omnibus not. in-stit. de pub. iud. §. alia deinde.

Lex populi antonomasticè dicitur lex per excellentiam.

Lex Publiciana dicta est à Publicia- no Præto autore. Require su- præ, Actio Publiciana.

Lex Regia est qua populus Roma. Imperium & potestatem conce-ssit Imperatori. §. sed & mod. inst. de iure nat. gen. & ciu.

Lex Rhodia de iactu, subuenit his

quorum merces causa com-
munis periculi euitandi eiectæ
sunt, & propter eiectū, nauis sal-
ua facta est. Quibus datur actio
contra magistrum nauis vel eos
quorum merces sunt saluæ. Et
dicitur Rhodia ab insula Rho-
do, in qua antiquitus plurimum
fuit vsus mercatorum.

Lex Satyra est quæ de pluribus re-
bus simul loquitur, dicta sic à
copia rerum, & quasi à saturita-
te. Vnde & Satyras scribere est
poemata varia condere, vt Ho-
ratiij, Iuuenalis, Persij &c. dist.
ij. c. Satyra.

Lex Titia constituit, vt in prouin-
ciis si cui omnino nullus erat
tutor, ei daretur à Præside, vt
inst. de Atti. tu. in princ.

Lex Vitellia loquitur de liberte appe-
tente ea q̄ ingenuis tm̄ cōpetūt,
puta honores & dignitates, asse-
rēdo se ingenuū esse. de quo ff. de
statu hominum. l. ingenuum.

Lex viatum dicitur solitaria per
excellentiā.

Lex Voconia, cuius meminit Iu-
stinia. in ti. de lege Falci. in Inst.
sic dicta fuit à Voconio Tribu-
no plebis, cuius rogatione plebs
Romana eam tulit.

De L ante I.

Libellā esse dimidiū chœnicis atte-
statur Alc. li. j. Par. chœnicē aut̄
apud Atheniēses fuisse mēsurā
tritici, quātū. l. quisq; vno die co-
mederet, pēdētē eorū drachmas
1,50. nostra verò mēsurā sesq̄li-
brā, & de hmōi libella sēfisse Im-
per. in l. iudices. C. de epif. & cle.

Libel

Libellus pluribus modis accipitur, ut not Spe. in tract. libel. Quandoque enim dicitur parvus liber codicillus, vel schedula, in qua actor causam & actionem exprimit, & est duplex. Quidam est accusationis, & ille in criminalibus locum habet. Et quidam conventionis, & ille in civilibus, ut gloss. vnica in princ. j. de lib. obla. Et debent plura contineri in libello, ut in his versib. continetur. Qui, quid, coram quo, quo iure petatur, & à quo.

Rectè compositus quisque libellus habet.

Nam libellus conventionis debet continere nomē actoris. scilicet quis sit qui conueniat. Et quid petatur, scilicet rem quæ petitur. Et nomen iudicis, scilicet coram quo agitur & ius quo res petitur, & sic causam petēdi. Et nomē scilicet eius à quo res petitur, etiam tempus & diem in quo libellus datur. Sed in libello accusationis contineri debent nomē accusatoris, nomen rei & iudicis, & crimē de quo agitur, & quandoque persona cum qua crimen dicitur commissum, locus in quo, & dies accusationis coram iudice, & mensis in quo crimen est commissum, sed diem & horam ibi ponere nō est necesse, secūdū Gof.

Quandoque & secundo ponitur pro pane azimo seu subcinericio, ut C. de episc. audi. l. iudices. Quandoque & tertio capitur pro precibus principi oblatis. C. quando libel. princ. obla. lit. conte. fa. Quarto pro iudice delega-

to. ff. de offic. proconsul. nec quicquam. §. vbi decretū. Quinto pro scriptura demandatoris. Sexto pro scriptura recusationis. Septimo pro scriptura quam vir dat uxori quam repudiat, & ille dicitur libellus repudij. Octauo pro scriptura appellationis. ff. de appell. l. j. Nono pro scriptura quam iudex dat appellanti, scilicet pro apostolis. de appell. cap. cordi. libr. vi. Decimo pro scriptura infamatoria quæ dicitur libellus famosus. Propriè tamen libellus est scriptura agētis quæstionē continens & futuram actionem depromēs, & dicit Cyn. q. est brevis scriptura intentionē actoris vel accusatoris cōtra reum clarè depromens. Et sic libellus non debet esse verbosus, vel vtens superfluis, nec obscuris. Vel sic, Libellus est brevis mēbrana actoris petitionem complectens. Dicitur autem libellus à libro diminutiue propter sui breuitatem, sicut codicillus à codice, secundum Spe. in tit. de li. concep. in princ. Vel dicitur à libra, id est iustitia, vnde iudex debet staterem æqua lance ministrare. xlv. distin. omnis.

Libellus repudij. Require repudium,

Libera, hæc dictio significat posse fieri liberè quod mandatur, non tamen significat vltra mandatum generale, & sic non videntur concessa quæ requirunt mātum speciale. Et hoc de vsu communi, licet secus ex significatio de iure scripto. Tūc enim

enim significat posse fieri quod sine mandato speciali non fieret excepta donatione. l. procurator cui generaliter. ff. de procurato. iuncta l. filius. ff. de donatio. Significat ergo q̄ posset alienare quod non posset procurator cui est concessa generalis administra-

tio non expresso verbo libera, cuius significatū addit & operatur, non autem significat donationem, quia donatio ex natura sua est gratuita. Vnde no. secundum Bar. in l. qui Romæ. §. Callimachus. ff. de ver. obli. Verbum libera, in illo tantum operatur ad quod refertur. verbi gratia, dicendo constituo te procuratorem ad agendum, & defendendum litem cōtestandam, dans & concedens liberam potestatem, &c. non videtur cōcessa administratio causæ, sed solum substantiæ q̄a hoc verba importat, & de causa non possunt transigere, sed solum de iustitia. Item ibi, constituo procuratorem, ad recipiendā solutionē dans ei liberam potestatem, ibi potest prorogare terminū. facit de procurato. qui ad agendum. libr. vj. Idē de verbo plena. l. si procurator. §. quod si plenam. C. de procura. Idē si dominus cōcessit q̄ procurator possit, quod ipse dominus licet nō expressit verbum libera, vel plena potestate. l. creditor. §. Lucius ff. mandati. Idē si dominus promisit se ratum habiturum quicquid per suū procuratorem actum fuerit. l. j. ff. de procurato.

Liberalis causa est quando princi-

paliter mota quæstione status ab aliquo dicit aliquis seu ali⁹ suus seruus esse, ipse verò contendit esse liberū. Si verò confiteatur se esse seruū nō actoris, sed alterius, nō est causa liberalis, sed causa dominij, & causa hic ponitur pro iudicio.

Liberatio sumitur pro dispositione liberatoria, & significat diuersimodē. Nam ibi, testator legat debitori suo qui solus est, liberationem significat, q̄ debitor agere possit contra heredem vt eum liberet per acceptilationem. l. ij. §. nunc de effectu. ff. de li. leg. quia quando testator dicit volo liberari, vel lego liberationē, significatur, quod vult ab herede liberari, ex communi modo intelligendi. Item ibi, duo sunt rei promittendi qui tenentur ad idem debitū quilibet in solidum, testator legat vni liberationem, significat quod ille possit agere contra heredem, vt liberetur per pactum. Sed alter nō liberatur nisi ille vnus liberaretur ex maiori, videlicet acceptilatione: nam tūc etiā alter liberatur, sicut acceptilatio capitur pro tali solutione, quod vno solvente, alter liberatur, secus in pacto. Sed certē pactum liberationis in simplici ratione valet tantum sicut acceptilatio. Item duo sunt rei promittendi socij, vni legata est liberatio, significat quod etiā ille cuius nomen ascriptum non est, habetur pro legatario, & sic agere potest vt liberetur sicut ille qui nominatus est, & hoc si testator ei prouide-

nominatus est, & hoc si testator ei providere voluit, quod probatur ex similibus coniecturis sufficienter, quia in contrahendo socij sunt. Et intellige socios secundum Bartolum quibus omne luctum & damnum est commune in illo debito. Item ibi duo sunt rei promittendi non socij facti debitores ex pecunia, quæ peruenit ad vtrunque vel conuersa est in cõmunẽ vtilitatẽ, testator legat liberationem vni, non liberabitur per acceptilationem, sed per pactum, & istud pactum proficiet etiam alteri in parte seu medietate debiti. Et sic intellige quod not. gl. in §, nunc de effectu præ allega. Conclude ergo, aut sunt socij, & liberatio fit per acceptilationem, & sic facta vni, prodest etiam alteri, sed iste alter nõ legatarius nõ potest agere, nisi vbi testator ei providere voluit. Aut non sunt socij, & tunc liberatio fit per pactum de nõ petendo, & prodest alteri in medietate, vt in altera medietate tantum conueniatur. Et finaliter concludit quod liberatio legata vni per sonæ in vna re vel in vno debito ad aliam personam aliam rem, vel aliud debitum extenditur, si hoc disponeatẽ quouis probabit medio voluisse significatur. Et liberatio generalis non comprehendit quæ ibi non contineri ali quod medium cõcludit. Et liberatio concessa specialiter generaliter inter viuos, & in vltima voluntate significat quod significat quoduis medium probabile

de clarat.

De verbo liberationis vide. l. liberationis. de verb. signifi.

Liberi. orum, non solum dicuntur filij, sed etiam nepotes, pronepotes, & deinceps, & quanquã non declinetur nisi in numero multitudinis, de vno tamen liberos dicimus. Ex A. Gellio libro secundo. Vlpia. in ti. de pollicitatio. l. inter liberos, nepotem quoque contineri diuus Pius rescripsit. Itẽ Calistratus tit. de verb. signifi. l. liberorũ appellatione, & c. Nebris.

Liberi sunt qui ex ingenuis nascuntur, sunt autẽ liberti qui manumittuntur. Et dicuntur à libertate, & sunt filij & filię, & cæteri omnes in recta linea descendentes vsque ad trinepotes, & vltius dicuntur inferiores, seu posteriores.

Similiter parentes dicuntur omnes ascendentes per paternam seu maternam cognationem nobis coniuncti vsque ad tritauũ, & vltius dicuntur superiores, seu maiores. l. Iurisconsultus. §. parêtes. de verbo. sign. obtinuit tamen loquendi consuetudo, vt liberi appellentur quicũque ex nobis descendunt. l. sed si hac. §. liberos. de in ius voc. & l. liberto rum. de ver. sign.

Liberi populi qui dicantur, declarat Iuriscon. in l. nõ dubito. ff. de capti. & postli. reuer.

Libertas est naturalis facultas eius quod cuique facere libet nisi quod a iure prohibetur. Infut. de iure perso. in prin. & hac

facultas quamuis latè pateat, tamē ei quādoque resistitur de facto, & quādo nō possumus quod desideramus, vel de iure, vt quando facere furtum aut rapinam prohibemur.

Libertas latina fuit libertas quæ habebat, quod si moreretur ille cui dabatur libertas, tunc tenuit, sed si superuixit, tunc nō tenuit. Sed hodie est correcta per l. vn. C. de lat. li. to. Require supra, Latini. Et dicebatur Latina, per similitudinem. Nā vt Romani nominati sunt quia Romanis subijciebantur, & incolumes mittebantur, licet secundū rem Latini, vel Romani non essent, ita illa libertas Latina dicebatur, cū non esset vera libertas.

Libertas dedititia, require supra, Dedititia.

Libertas fideicommissaria est quādo testator directè non voluit cōpetere, sed per manumissionem alterius cuius fidei hoc commisit, (vt manumitteret.

Libertas testamētaria est q̄ ex ipso testamēto directè cōpetit, vt C. de test. ma. l. i. in prin. in gl.

Libertas vindictæ est quæ fit p̄ vindictā. C. de vin. liber. in pri. in gl.

Libertinus à liberto non eo differt, quod vulgus putat, & cum dixi vulgus, non excludo Accursiū, qui & ipse vnus est ex imperita multitudine, nam cum idem sit libertus quod libertinus sola reatione differūt, quoniā libertus nomen est ad aliquid, semperq; refertur ad eum cuius est libertus, hoc est ad patronū, & liber-

tus Cæsaris, libertus Cicero nis, & de operis libertorū, subaudi quas debent suis patronis liberti. Libertinus vero nomē est absolutū, tantū que dicit conditionē, hoc est tertium illud genus hominū, qui nec sunt serui, neq; liberi. Hinc est quod Iustinia. in primo libro Institutionū, titulū fecit de ingenuis & libertinis, qui ibi nō agitur nisi de conditione nullo habito respectu ad patronos. Hanc differentiā primus omnium animaduertit annotauitq; Laurētius Valla vir harū rerum diligens indagator, atque acerrimus inuentor.

Liberti siue libertini sunt q̄ ex iusta cā à seruitute manumissi sūt nec est inter eos differētia, licet quidā minus prudēter dicāt libertinum esse filium liberti. Vnde libertus meus vel libertinus dicitur ille q̄ seruus meus fuit sed manumisit eum, & ego ipse dicor patronus, de quo super ver. seruitute. Inst. de liber.

Libertus abortiuus est qui in testamēto eius qui abortus est, id est mortuus, manumittitur. Imo vero libertus orcinus dī ab orco quod ab eo manumittitur, qui ad orcum tendit. Alij libertū orthinū vocāt à græca dictione orthos, directus, vt directum libertum intelligas, vide Alcia. in dictione, orcinus. lib. præter. j.

Libertus assignatius est quem patronus eius cuius ex liberis suis esse velit, ei assignauit.

Libertinus dicitur funeris curator quem supra diximus de sina-

tozem appellari, nam pollinctor est qui cadauer effert comburiturque aut sepelit, dicti sunt autem libertinarij à libitina, id est, funere, dicta libitina à Venere libertina, quæ Romæ habuit templum iuxta quod vendebantur quibus erat opus ad funus, puta, vnguenta, lychni, papiri, cerei, funalia. Sed cur ea iuxta Veneris templum quæ iocorum voluptatūque dea est, vendebantur, Plutarc. in problematis causam narrat vt vide licet cum homines libidini dāt operam, meminerint se aliquando morituros. Vlpia. li. 14. titu. de institoria actione. l. quicumque Si libitinarius, inquit, seruū pollincto remisque mortuum sepelierit. Accursius desipit nescio quæ somnia referens.

Libitinarius is dicitur, qui quæstui inseruiens libitinariam exercet, quique necessaria funeribus vendit, vel qui curam mortuorum sepeliendorū habet, seu qui conducit funera, dictus à libitina dea in cuius templo quæ ad sepulturam pertinebant, vendebantur. Refert Seneca vota libitinariorum esse, vt mores plurimorum optent, quod illis quæstuosissimū sit, de his intellexit Vlpianus in l. quicumque. §. idem ait. ff. de institor. actio.

Libra auri constat quandoque ex ceterum aureis. Bar. in authen. sed non iure. C. si cer. petat. hodie vero constat ex xvj. ducatis venetis. Bar. in l. quoties. de suscep. & arca. lib. 11. Cod.

Librarius est qui libros scribit, nā

scriptor non tam dicitur qui libros scribit, quam librorum compositor. Mart. de libris suis. Non meus est error, nocuit librarius illis. Cic. 3. de Orat. Neque librarium notis, sed verborum, & sententiarū modo. Callist. tit. de iur. im. l. quibusdā, & sepe aliās N. Librarius est qui in libra opponendo ponderat, causas rerum determinat, vel est libros vendens & custodiens.

Adde librarium dici, qui libros transcribit, quo sensu ferè accipitur apud Latinos. Quandoque significat tabellionem, vt in l. librarius de reg. iur.

Libripens, idem est quod librarius. de quo gl. inst. de testa. ord. i. prin. Librorum appellatione quid veniat late differit Iuriscons. in l. librorum. de leg. 3.

Licentia multiplex est, vt not. Archi. xxiiij. q. ij. si abstineret.

Licere vel licitari, est rem appetiare, vnde dicitur non curo centum græcos vno obolo liceri. Sed licere actiuum significat rem pretio mensurabile æstimare quanto pretio valeat, vnde versus, Diues in orbe licet, pauper sed nemo licetur. Liceor enim est actiuum in significatione, & passiuum in voce. Sed liceo contra. Vnde, Nō licet esse mihi qui me nō esse licetur. Inde licitari est frequenter æstimare valorē rei vendibilis. Et licitator, id est suasor vel procurator seu proxeneta.

Licitor, is, est in actione pretium pro re vendenda offerre. Plinius lib. 8. Aristidis peroris vnam tabulam

- centū talentis rex Attalus licita-
 tus est. Inde licitator qui eiusmo-
 di preciū offert. Cic. in Epist. ad
 Marium, Quoniam precium tu-
 um noui, in licitatorem potius
 ponam quam illud minoris vā-
 neat. Licitatio quoq; , vt Pau. li.
 xxxix. dig. tit. de publicanis & ve-
 ctig. l. licitatio. Licitatio, inquit,
 vectigalium, quæ colore licitan-
 tis, & c. Et paulo post, licitatores
 inquit, vectigalium. Neb.
- L**icitum dicitur quod iure licet. l. sē
 per. in prin. ff. de ri. nup. aliquādo
 etiā dicitur, & quod de facto li-
 cet. l. i. §. si cui ventrē, & ibi gl. ff.
 de ventre in spi.
- L**icitari dicuntur qui emēdo, vēdē
 do, vel conducēdo rem aliquam
 vel negociādo, aliquid aliud plus
 offerendo alter alterum conten-
 dit superare.
- L**icitatio est venditio proposita, vt
 cum aliquis emptor in re ab al-
 tero volente emere pretium au-
 get. Vnde quādo aliqua res pu-
 blice venalis exponitur, & vnus
 offert decem, alter quindecim
 quando proclamatum est quod
 qui plus offert, eā habet, ille qui
 plus offert, dicitur alium vincere
 licitatione, vnde cū alterū sic in-
 tendit superare plus offerēdo in
 quacunque negociatiōe licitatio
 est, & qui in licitatione vincit, rē
 fert. C. de sacrosan. eccl. authen.
 quæ res. & C. de fide instrum. &
 iure hastæ fiscalis. l. quicūque. li.
 x. Est ergo licitatio, subhastatio
 vel oblatio ad subhastatiōē, vt
 l. licitatio. alias incipit, l. licitatio ff.
 de pub. & vectig.
- L**ictores, dicuntur qui ante Præto-
 res aut consules ferebant insi-
 gnia magistratum, hoc est vir-
 garum faces & secures, dicti à li-
 gando, vt scribit Gellius lib. ii.
 quod videlicet iussu Consulū
 aut prætorū vinciebant fontes,
 aut quēadmodū Festus ait, quod
 virgarum faces ligatos præfere-
 bant, quibus imperante magistra-
 tu, delinquentibus plagis inge-
 rebant. De manumissis vindicta
 l. manumissio, Manumissio in-
 quit per lictores. Ant. Neb.
- L**ictor dicitur qui magistratus fert
 insignia. l. ego cum in villa. & l.
 manumissio. ff. de manumi. v. idic.
- L**igius, require supra Homagium
 ligium.
- L**igna, orum, in numero multitudi-
 nis propriè dicuntur, quæ com-
 burendi causa comparata sunt,
 vt apud Martialem, Ad villam
 maneo rustice ligna feras. Et a-
 pud Horatium, In syluā ne ligna
 feras. In singulari quoque in ea-
 dem significatione reperitur. Vl-
 pian. in tit. de leg. iij. l. ligni appel-
 latione, Materia inquit, est illa,
 quæ ad ædificādū fulciēdūque ædi-
 ficiū est necessaria. Lignum ve-
 rò quicquid comburēdi causa cō-
 paratum est. Ant. Neb.
- L**igni appellatione continetur quic-
 quid cōburēdi causa paratum est
 l. ligni. de leg. iij.
- L**igusticū herba est in mōtib. Ligu-
 riæ nascens, à iunioribus medi-
 cis leuisticū appellatū Est autē
 Liguria regio Italiæ, inter Varrū
 & macrā amnes, ad Apēninidex-
 trā, in qua est Gēua. De Ligusti-

- co Plin. Columel. Apitius. proinde omnes medici meminerunt, leuisticum corrupto vocabulo appellat. Paul. libro xxxij. in tit. de penu leg. non omne piper, inquit, ligusticum: careum, & laser. Neb. Ligustici meminit i. l. non omne. de penulega. id non multum abest a viribus piperis, de quibus copiose Dioscorid. lib. iij.
- Lima** est instrumentum fabrilis & ferreum quo metalla roduntur, poliuntur, minuuntur, & purgantur. gl. in c. pastoralis. de re iud. inclemens.
- Limnarcha** est vocabulum graecum, qui limen portum dicunt, hinc limnarchae qui praesunt orae maritimae, maxime in hostium communi finio: de quibus meminit Arcadius in l. munerum ciuilium. §. qui anno nati ff. de mun. & ho. & Pau. in l. limnarchae. ff. de seruis fug. & Imp. in l. non id circo. C. de libe. cau. in quibus tamen locis limnarchale dicitur tanquam a limine descendat seculum gl. nostram, posset etiam, forte dici, limnarchas, absque aspi ratione, ideo sic vocatae, quia ad hoc constituebantur ut hostes, a limine pellerent, & sicerit vocabulam latinum & compositum, & communis lectio seruabitur, & seculum haec castiga verba Imp. in l. j. C. de offic. com. ori. vbi alitarchia mediose legitur pro limnarchia, id est, liminum praefectura.
- Limnarchia**, potest interpretari limitis, hoc est limitis praefectus, & est ille qui gerit curam tuendorum provinciarum limitum, praeficitque militibus limitaneis. Arcadius lib. 5. o. ti. de muneribus. l. munerum ciuilium, &c. Ant. Nebris
- Limina**, fines imperij dictos esse docuit Insti. in §. sed si. Institut. quibus. mo. ius pat. pot. solu.
- Limnarchae** dicuntur principes locorum in quibus sunt diuersarum prouinciarum aut regnorum diuersorum limites & termini, vnde etiam dicitur collimnarchae quicommunia oppida vel ciuitates tenent trans limitem locorum.
- Limitanei** milites dicuntur qui sub limnarcha prouinciae terminos tuentur. Capitolinus: Reparato, inquit, de limitaneis Daciae exercitu. Iust. quoque de officio praefecti praetor. Afric. l. quas Deo. Pro limitaneis, inquit, ordinandis, quia necessarium nobis esse videtur, ut extra comitatenses limites limitanei constituantur, qui possint & castra, & ciuitates, & limites defendere. Et paulo post, Si commotio aliqua fuerit, possint limitanei sine comitatensibus militibus, &c. Ant. Nebris.
- Limitanei** dicuntur qui constituti sunt inter castra & ciuitates vel communi finia oppida ut limites defendant, & colant, ut C. de fun. limi. l. vltim. in fin. lib. xj. Et dicit Accur. super rub. ibidem, quod quidam habent pro limitosis limitrophis, a trophos, id est descriptio, & limites. j. descriptio ad usum limitum, aliam militum qui imperium custodiunt.
- Limitanei** fundi, require fundus limitrophus.
- Limites** sunt fines vel termini regionum, vnde limitare terminare dicitur vel restringere: vnde limes est

est terminus agris positus, vel pratis seu campis, vel etiam dicitur meta. Sed limen est introitus domus, dictum à limite. Nam limina sunt, ædium, limites verò regionum, vel finium, de quo inf. qui mo. ius pat. pot. solui. §. dictum est aut.

Limitrophi fundi, require in ver. Fudus limitrophus.

Linea margaritarum, est series margaritarum pertusarum, quæ sint filo insertæ. Scævola lib. xxxv. ad legem Falcidiam. l. lineam. Lineam, inquit, margaritarum. Item Vlpia. li. xlvij. tit. de furtis. l. si quis uxori. Si linea margaritarum subrepta sit. N.

Linea est collectio personarum ab eodem stipite descendendum diuersos gradus continens, & numeros distinguens, & est linea graduum ascendentiū, descendentiū, & colateralium. l. i. & l. iurisconsultus. ff. de grad. affi. ita diffinit Io. And. in appa. suo super arborem cõsanguinitatis, vbi vide latè per eum.

Linea margaritarum, series est margaritarum pertusarum filo insertarum. l. lineam. ad legem Falcidiam.

Linteum nõ dubitatur velum vocari.

Lintearii sunt qui lintea nauium vel nauium vel linteariorum negotiationem exercent, &c.

Lintearia dicitur talis negotiatio.

Linteariosa vel lintearium est negotiatio linteariorum.

Lintrarii, litriū exercitores, si lintres autem sunt naues fluuiatiles, quæ remis aguntur: lintrariorum meminit l. i. nau. cau. stab.

Lis à contentione limitis prius nomen sumpsit, de quo V. gi.

Limes erat positus lites, ut discer-

neret agris.

c. forus. de ver. sig. ad medium. Et lis dicitur nota cum fuerit cõtestata. c. ex parte. ii. de ver. sig. & c. aduersario. de excep. (verb. sig.

Lis etiã actionem designat. l. lites. de item æstimare, vide æstimare.

Litem contestari dicitur quando actor proponit intentionem suam

& actionem coram iudice contra aliquem, & ille statim negat, tunc est lis contestata. Et dicitur pendere, nam in suspensio sunt omnia, donec lis sopiatur, id est terminetur, ut ad superiorem negotium transmittatur. Et dicitur lis pendere quo ad hoc ut nihil innouetur quatuor concurrentibus. Primò quod citatio emanauerit. Secundo à indice competente. Tertiò quod ad partem peruenerit, vel à parte impediẽte factum sit quominus peruenerit.

Quartò quod in ea talia sint expressa, per quæ pars instruatutur super quibus cõueniatur, ut in clement. fin. ut lite pen. Et potest ad di quintum, ut ibi not. quod emanet & perueniat debito tempore.

Litis contestatio est negotii principalis ab actore & reo hinc inde facta narratio, quam narrationem præcedere debet libellus, nisi forte de consensu partium remittatur. Fit autem litis cõtestatio coram iudice per narrationem actoris, & cõtradictoriam responsionem rei, ut quia negat, vel per aliquam exceptionem quam opponit animo cõtestandi litem, id est ea mente ut in causa præcedat vel desistat. Est ergo litis cõtestatio sectum

dum Gofr. hincinde apud iudicem negotij principalis facta ratio per principales personas, nō per aduocatos, nisi fortè principales aded fuerint indiscreti, vt eorum defectus de licentia iudicis per alios suppleatur, vt in c. pastoralis. de iud. Et litis contestatio est initium actionis & conflictus in causa, de hoc vide gl bonam. in c. dudum. ij. in ver. respōsionem. de election. quomodo & quando fiat li. cō. Litis quasi contestatio est quādo aliquis cōuētus in iudicio super rebus mobilibus quas possidet nomine alieno, nominat dominum in iudicio & accipit inducias ad denunciandum domino, vt ad iudicē veniat vel mittat. Si autē ipse dominus non comparet in termino sibi dato, tūc lis quasi cōtestata est contra dominum siue habetur pro contestata, ad interrūpendum longi temporis p̄scriptionē, vt in c. quoniam frequenter. §. in aliis. ver. quod si super. vt lit. non conte.

Litem pendere est litem contestatam esse, vel litem in incerto esse, cum ambiguus sit eius exitus & euentus: nam litis & iudiciorum euentus est incertus ff. de pecul. l. quod debetur. Pendere autē dicitur lis per appellationem vel recusationem, consultationem, vel relationem, vel quandiu diffinitiuā sententia non est lata, de quo per docto. vt lite pend. per totum.

Litem suam facere iudex quādo dicitur, aperte ostendit Vlpia. in l.

si filius. familiās. l. de iud. & Imp. Insti. de oblig. quæ ex qua. delict. nascun. in princ.

Literæ de rato dicuntur procuratoria, quia constituens procuratorē semper adiicit in fine, q̄ quicquid procurator fecerit super causa ad quā datus est, gratum ratū, &c. habebit, vt in c. cum dilectus. de religio. domib. in gl.

Literæ dimissoriae quæ, vide in ver. Dimissoriae.

Literis dicitur obligatio contrahi, quando quis cōstitetur in aliquo instrumento se recepisse pecuniam quam nōdum recepit, sub spe numerationis futuræ sibi faciendæ, prout à creditore eidem promissum extitit. Illi competit actio non numeratæ pecuniæ, si exigitur ab eo debitum antequā recepit. Litigatoris nomine non solum actor, sed etiam reus intelligitur, vt in c. j. de litis contestat. lib. vj.

Litigiosa res est mobilis vel immobilis res vel se mouens, de cuius dominio causa mouetur inter petentem & possessorem cōuētionē iudiciaria, vel precibus principi oblati, & iudicibus insinuat. C. de litig. auth. litigiosa. Fit autē litigiosa incōtinenti oblato libello. Alij dicūt rem litigiosam non esse ante litis cōtestationem, de hoc gl. in c. j. vt lite pendente. libro vj.

Lytos, interpretatur solutus, à lyo quod est soluo. Iustinianus in p̄cemiō Dige. Quia solutum erat, quartum studiosos, Græco, & consueto

consueto quodam vocabulo lytas appellari: hoc est solutos, pro quo mendosè legitur hircos, ex Pandectis Florentinis adnotante Politiano, nam pro eo quod in recentioribus libris habetur hircos & coloritas, legi oportet lytas & prolytas: quid autem sint, lege prolytæ. Nebr.

Littus propriè maris est ripa fluminum: Et littus eousque extenditur, quousque maximus fluctus à mari prouenit. l. littus. de verb. signific.

Liturgus interprete Alc. in l. ii. C. de cupref. dicitur qui publicè operatur circa res sacras, præsertim: q. & hircus dici potest auctore eodem.

Liuellus differt à feudo, primò, quia eo iuratur secus quàm in liuello. Itè feudum datur amore, liuellus verò pro mercede. Item in feudo non succedunt scæminæ, in liuello secus, & de multis aliis differentiis, vide Feli in c. cæterū. col. v. & seq. in versic. nono fallit. de iudic.

De L ante O.

Locare, hoc verbum licet plerūque referatur ad accipientem pretiū sicut conducere ad illud dantē, tamen quandoque vice versa vt locare dicatur qui pretium dat, cōducere verò qui illud accipit, vt annotat. Acc. in l. i. in princ. ad l. Rhod. de iac. nam veteres verbo locationis & cōductionis in differenter utebantur l. veteres. & seq. de actio. empt.

Locatio est personæ vel rei ad vsum

facta concessio, vel mercede vel pecunia numeranda conuenta, alioquin de alia re erit cōtractus innominatus, de quo vide not. per doct. de loc. & condu. super rubric.

Locator est ille, qui rem aliquā pro certo pretio vel certa mercede a licui vtendam concedit, vel aliū re sua mercede sibi conuenta vti permittit, vt cū loco tibi domum meam ad habitandum in ea, ego dicor locator, tu verò qui sic vteris, seu ad vsum recipis, cōductor nūcuparis, vt in c. i. de loca. & condu.

Locati actio, require suprā actio locati.

Locus est nō fundus, sed portio aliquæ fundi, fundus autē integram aliquid est quod suos habet fines. l. locus. de ver. sig.

Loci adiectio significat diuersimodè disponi, verbi gratia, testator dicit, Titio lego centum quæ sibi volo solui de pecunia quam habeo in tali loco, pura tali castro, tali arca. Et si in illo loco nihil est, tunc nihil debetur, si minus est, nihilominus tota pecunia debetur l. quidā testamento. ff. de l. i. l. lucius. ff. de ali. & cib. leg. Ratio, quia locus hic apponitur ad demonstrationem, vnde solutio fieri possit, & nō ad taxationem seu restrictionem legati, quare legatum non restringitur, etiā quia legatum fuit factum in genere, & sic remanet in genere, & adiectio loci refertur ad designationem fiendæ solutionis. Et quod de legato dicitur, idem in contra

- Et intelligitur, paritate rationis, ut si dicatur, Promitto tibi centum solueda de pecunia quam habeo in tali loco. Et ibi, lego vel promitto decem, quæ habeo in arca, si nihil est, nihil debetur, si minus est, debetur, si minus est, illud tantum debetur. l. si seruus. §. qui quinque. ff. de leg. j. quia locus dicitur summæ immediatæ, & per hoc significatur quod illa summa quæ ibi est debebatur, & non alia. Vnde testator vel promissor se refert ad illud corpus pecuniæ quod ibi est, ideo si nihil est nihil debetur, vel quatenus est catenus tantum debetur. Et finaliter loci adiectio operatur, quod ratio dicat, vel lege disponitur, vel prout voluntas disponētis dicat, quam quoduis medium probabile declarat, ut leg. cum certus. ff. de vino, tri. & oleo lega. l. si debitor. §. j. ff. de cōtrah. empt. & ven. l. eum qui calēdis. ff. de verb. obli. l. legatum. §. vini. ff. de annu. leg. l. ex eo. ff. de vino tritic. & oleo leg. cum similibus.
- Locus insignis** secundum Io. And. in c. statutum. de rescr. li. vj. est ciuitas, licet ibi non sint periti. Et de hoc dat ibi rationem Sed secundum Innoc. Host. Abb. non sufficit esse ciuitatem, nisi sit ibi copia peritorum. Cōpost. dicit sufficit si de vicino loco possunt haberi periti. Pan. de Leaza. in clem. vnica, de foro cōp. dicit insignē locū, in quo pōt copia haberi necessariorū pro episcopo, familia, & equitibus suis, licet nō sit copia peritorum.
- Locus religiosus**, require infrā, Religio.
- Locus sanctus** dicitur q̄ firmus est, & virtutib. munitus, de quo inst. de rerum diui. §. sanctæ quæque res.
- Loca vicina** quæ dicantur, vide Pan. in capitul. super specul. in fin. de priuile.
- Loculus** est bursa vel marsupium c. j. de posi.
- Locuplex** est qui satis & idoneè habet pro magnitudine rei, quæ petitur. l. quos. de ver. fig.
- Locupletē hereditatē esse** Accurs. ait, q̄ opes affert in cōmodis annexas l. si q̄s mihi. §. 2. de acqu. hered. Azō. verò i rub. C. de bo. li. §. petitur, locupletē hereditatē diffinit q̄ maior sit centū aureis.
- Logista**, dicitur is qui reddēdis rationib. præst. nā logos inter ceteras significationes interpretatur computatio, & logistice est ipsa ars cōputatoria, quā vulgus algorismum vocat. Iustinianus, in titulo, de modo mulctarum l. curator. Curator, inquit, reipubl. qui Græco vocabulo logista nūcupatur, mulctandi ius nō habet.
- Ant. Nebr.
- Logistæ**, qui rationales nuncupantur, sunt qui reddēdis rationibus præsuat.
- Logographus**, potest interpretari rationū scriptor, quo vocabulo vtitur Iustinianus li. x. ti. de tabulariis, scribis, & logographis. A. N.
- Logographus**, id est scriptor publicæ rationis, & dicitur à logos sermo vel ratio, & graphos scriptura, secun

- ra, secundū Accurs. in rub. C. de tabul. scri. & logogr. lib. decimo.
- Lolium** herbæ genus, alio nomine **Luzania** dicitur, vt etiam declarat gl. in cle. dudum. de sepul.
- Lōga** consuetudo est, quæ x. vel xx. annis inducta fuit, & multò magis longiori tempore, vt si xxx. vel xl. annis perdurat.
- Longum** tempus, lōgissimum & lōgissimum, vide Azo. in Sum. quæ sit longa consuetudo. §. j. & dicitur lōgum tempus inter præsentēs decennium, & inter absentes vicennium. l. si. C. de præscr. long. temp. & §. j. insti. de vsucap.
- Loricatio** est tectorium parietis, in modum lorice superinductū, in dem ferè quod incrustatio. Vitruuius libro vj. Duplicē, inquit, præbeat contignationi loricationē. Plin. lib. viij. Ichneumone cū aspidē pugnaturō, Mergit, inquit, se limo sapius siccatque sole, mox vbi pluribus eodem modo se coriis loricauit, in dimicationem pergit. Paul. de verb. significat. l. impensæ. in fine, Incrustatione, inquit, loricatiōes & picturæ. N.
- Loricæ** genera sunt armorum, vt in auth. de armis. §. penul.

De L ante V.

- Lucrifacere**, id est acquirere.
- Lucrum** refertur ad omnia prouenientia ex prosperitate fortunæ qualiacūque sint, quæstus tamē comprehendit solum lucrum proueniens ex industria personæ, vt est text. & gl. in l. sed & si. ff. pro socio. not. Abb. in capi. si es. n. u. l. j. de reser. Quæ autem sunt ho-
- nesta** lucra. vide Spec. in tit. de cle. cōiugatis. vers. sed quā dices.
- Luctus** tempus alij vsque ad trigessimū diem, alij vsque ad quadragesimum obseruabant. xij. q. ij. & fœmina si nubat intra tempus luctus infamis est secundū leges ciuiles. vt C. de secūd. nup. l. j. & ii.
- Lucubrare**, id est vigilare, & nocti propriè attribuit. inf. del. §. nostra.
- Luere**, id est liberare, vnde dicitur pignus luitur, id est, liberatur, alio modo accipitur pro puniri vnde dicitur, luo pœnas, id est punior. De primo significato, vide inst. de leg. §. sed & si rem.
- Luminum** seruitute cōstituta, quid videatur concessum, & quo differat à seruitute, ne luminib. officiat, tradit Iurisc. in l. iij. de seruitut. vrba. præd. quid verò intersit iter lumē & p̄spectū pulcher rimè explicat l. iter. & seq. eo. tit.
- Lupinū** est genus leguminis nō minus terrā appetēs q̄ lupus pecudes, & inde nomē sumpsit: tellurē mirū in modū amat, vt quamuis fructeto solo cōiectū inter folia vepresq; ad terram tamen radice perueniat, & inter fruges enumeratur à Iuliano, in l. frugē. ff. de ver. signifi. (norum.
- Lustrum** est spatium quinque annorum.
- Ludicrus**, a, um, nō ludicer, is, quod Priscianus putauit, dicitur quod ad ludum pertinet Virgil. l. 2. Æneid. Neque enim leuia aut ludicra petuntur. Horatius secundo episto. Valeat res ludicra si mē. Palma negata maacrum. de accusationibus. l. qui iudicio. Qui au-

tem, inquit, ludicram fecerit, hoc est scenicam siue theatralem aut circensem, vbi ludi fiunt.

Lugdunensis colonia, quæ Lugdunum cognominatur, ciuitas est nobilissima Heduarum in Gallia Lugdunensi ab ipsa cognominata. Meminit illius Iurisconsultus lib. 50. Digesto. in titul. de censibus. Nebr.

Ludus literarius pro schola accipitur, vbi literæ docentur, magister quoque ludi is dicitur qui literas docet. Marti. Quid tibi nobiscum est ludi scelerate magister? & per translationem Teren. in Ecyra: In eodẽ mihi omnes videntur ludo doctæ ad malitiam, & ei ludo si vllus est ludus, magistrum hanc esse fati certo scio. Vlpianus li. xli. tit. de var. & extra. co. l. j. §. ludi. ludi. literarij magistri.

Luscus is dicitur qui altero oculo caret, qui græcè monophthalmus appellatur, hoc est vnoculus. Hic. de viris illustribus: Acaicius, inquit, quem quia luscus erat, monophthalmum appellant. Martia. Thaida Quintus amat, quam Thaida? Thaida luscam. Vnum oculum Thais non habet, ille duos. Modest. in titul. de verb. signific. l. inter stuprũ. Vitiũ inquit, est perpetuũ impedimentũ, veluti si luscus sit. inde fit verbum eluscare, de quo in suo loco diximus. Neque est, vt Accursius & si qui sunt alij qui id dicant, qui lumine adhibito nihil vident, sed vt diximus qui est orbatus altero oculo. Ne.

Lustramentum, ti, est purgatio facta

per veneficiũ aut sacrificiũ aut incantationẽ, dictum ab eo quod est lustrum, as, Virgil. 6. Aeneid. Lustrauitque viros dixitque nouissima verba. Quid. 10. Meta. Magico lustrabere ritu. Marcellus lib. 48. ad l. Corn. de fidei iur. & veneficijs. l. eiusdem. Si quis, inquit lustramenti causa dederit cantharidas. Neb.

Lustramentum purgatio facta per veneficiũ, sacrificiũ, aut incantationẽ l. eiusdem, ad l. Corn. de fidei iur.

Luxuria, no. Archidiaconus de consuetud. c. si. li. 6. sumitur aliquando pro profusa impensa, vt docuit Budæus in annotationib.

De Mante A.

Macellare est mactare vel trucidare, inde dicuntur macellarij qui pecora vel quadrupedia mactant, vt est gl. v. in cle. j. de vita & hone. cleri.

Maceria, paries sine calce aliave compactione formatus.

Machinarius mensor, in l. vlt. ff. si men. fal. mo. dix. dicitur ad differentiam decempedatoris, vt admonet ibi Budæus.

Machinatio, vide supra dolus. & est quasi astutum ingenium.

Magi sunt qui vulgò malefici, ob facinorũ magnitudinẽ nũcupantur. Hi sunt qui pmissu Dei maleficijs elementa cõcutiunt, turbant menses hominũ minus cõfidentium, & xxvj. q. v. nec mirũ. Et ibi qui sunt necromantici, hydromantici, & de augurijs & aruspicijs, quæ omnibus reprobandur.

Magidem id est seruus de conduct. in deb.

deb. Bud. accipit pro genere lancis orbiculatæ, idque ex Plin.

Magister nomen dignitatis est, & magistratus siue magisterium, ipsa magistri dignitas. Vnde magister equitum, qui à Dictatore præficietur equitibus: & magister populi, qui pecuniæ diuidendæ per populū præpositus erat: & magister militū, qui militib. præest: & magister scrinijs, id est qui libros principis adseruat, & magister pecoris, qui pastori- bus reliquis præfectus est.

Magister dicitur qui præ cæteris al- cius rei siue negotij curā gerit. Et interpretatur syllabali- ter, quasi in maiori statu existēs, sed literaliter sic quasi manum ac- tū gerens inter scholares, tenēs eos rigide, secundum gl. verò can. j. demagist. dicitur à monēdo siue à monstrando. ff. de verborum si- gnific. l. quib.

Magister nauis, Require supra, A- ctio exercitoria. & C. cod. tit. l. v- nica. lib. xij.

Magistri scriniōrū dicebantur qui scrinijs sacri Imperij præpositi erant, vel sunt pragmaticarij, sic dicti, quia pragmaticas sanctio- nes illas, s. quas principes facie- bāt, & statuebāt cōsilio procerū suorū scribebant, & earū exem- pla in scrinijs reposita ad memo- riam custodiebant.

Magistratus, prætores vel consules dicti sunt, eo quod maiores sunt reliquis officijs, & illi sunt tan- quā capitis principis membra. C. ad l. lu. maiestatis, quod quis. Et horum alij sunt maiores, alij

minores alij medij:

Maiores, vt illustres, qualis est præ- fectus prætorio orientis, itē Illy- rici, itē Africæ, item vrbis Romę. **Minores** sunt clarissimi, puta præ- sides prouinciarum, medij sunt spectabiles, vt præcōsul, præfe- ctus ægypti qui dicitur augusta- lis, vt ff. de offic. præf. augusta. l. vnic. excellentiores præfecti, sunt præfectus prætorio orientis & Illyrici.

Magnanimitas est ornatus omniū virtutum, secundū Philosophū: v. Ethico. & est magnanimitas in Imperatore. l. j. C. de testa.

Magnificus dicitur quasi magna fa- ciens, & ideo hoc verbum com- petit regi ex etymologia voca- buli. Abb. in c. nouit. de offi. dele.

Maior dicitur ille qui xxv. anno- rum impleuit ætatē. de quo not. Instit. de cu. per totum, & per doct. de restit. in integ. c. i.

Maiores propriè appellantur ascē- dentes qui sunt ultra tritauum. l. Juriscons. §. parentes. ff. de grad.

Maior pars attenditur quo ad nu- merum, & sanior quo ad zelum iudicum. Vel potest dici maior pars qui maiori innititur ratio- ni: vt ix. dist. sana. & xvij. dist. ca- multis.

Maioritas est multiplex, alia ordi- nis, alia dignitatis, alia senectu- tis, alia prælationis: de quib. vi- de per Abb. in c. statum in pr. de ma. & obe. vel dic quod quis dicitur maior altero quatuor modis, nobilitate, diuitijs, potē- tia, & honore, secundū Abb. in c. super eo, de res. i. ver. no. quatuor qua.

qualitates & Fel. eod. c. vers. not. ij. ibi, superior.

Maiuma est ludus qui vigeat in mense Maio : & dicitur à maio, vel maiuma, græce, latinè ingressus, scilicet, ætatis, quando herbæ frondelque virentes lætificant. Inde venit maius. C. de maiuma, in rubri. li. xj.

Maiuma erat quidam ludus qui fiebat in mense maij, no. C. de maiuma. li. xj. in rub.

Maledictus est qui obloquitur de de homine, detrahendo ei, & eū obloquijs deprimendo, vt c. j. de cleri. maledi.

Malefici speciali vocabulo, incantatores huiusmodiq; diuinatores appellantur.

Malæfidei possessor est qui scit se alienum occupasse. §. quod autē. inst. de vsuca.

Malleatus, dicitur liber qui iam est legatus punicatusque. Sed quia libri malleabantur antequam consuerentur, id quod videmus nostro tempore fieri, malleati dicebatur, pro eo quod sequitur. Vlpia. ti. de legatis iij. l. librorū §. sed nec. Libri, inquit, nō dū malleati & perornati cōtinebuntur.

A. N.

Malleatores adulterinæ monete sunt q; falsam monetā malleāt.

Malobathrum, arbor est odorata ex Syria, quæ nomine speciali foliū appellatur, vnde fiunt vngueta quæ dicuntur foliata. Horat. in 2. Carm. Nitentes malobathro Syrio capillos. De folio malobathri meminerunt sæpe Galenus & Apitius. Martianus

li. xxxix. tit. de publicanis. l. interdum. Malobathrum, aroma Indicū. non malabastrum. A. N. **Manceps** dicitur qui à populo vel fisco aliquid emit vel cōducit, vtitur hoc verbo Iuriscons. in l. qui fideiussor. locati.

Mancipium est seruus vel ancilla, & est neutri generis in voce, sed cōmunis generis in significatione, & dicitur quasi manu captū, & dicitur mancipium omne qđ manu capi potest sicut homo, equus, & hoc generaliter, sed specialiter tantum significat homines, quia tales erant serui captientium eos in bello iusto.

Mancus est defectuosus, vt cui manus abscissa est, vel is qui ex imbecillitate dexteræ facilius vtitur sinistra. ff. de ædil. edict. l. qui clauum. §. penul.

Mandatum secundū Az. est officiū ab eo qui gratuito suscepit exhibēdū. Et dicitur mādatum quasi manu datū. Quod enim aliquid per se facturus erat, alij gerendū cōmittit, contrahitur solo consensu. Et differunt mandatum, iussio, & præceptū, quod iussio importat necessitatem, nec finitur morte iubentis, quia successor id facere tenetur. Mandatū verò importat liberā obsequēdi voluntatem, & finitur morte. Vnde, Præceptum non præcipit mors præcipientis, Mandatum mandatore cadente cadit, vt no. de rescript. eam te, & ca. in his. de verborum significatio. Quidam tamen dicunt, quod tam præceptum quàm mandatum

tum finitur morte, si nominibus expressis scribantur, secundū Io. And. xiiij. quæ. j. quod præcipitur Mandator dicitur ille qui aliquid mandat alicui, ut sibi vel alij aliquid faciat, Require supra Fideiussor.

Mandatarius est qui mandatū suscipit adimplendum. Et inter istos oriuntur actiones hinc inde, quia ille qui sic mandat alteri contra illum qui mandatū suscipit adimplendum, cum prius cogi non posset, quod reciperet mandatum competit actio mandati directa in quantum eius interfuit factum fuisse quod mandabatur. Rursus ipsi mandatario qui mandatum suscipit, competit actio mandati contraria si quas expensas fecit, vel impensas ratione mandati suscepti, in quantum non excessit fines mandati. Si verò mandatum excessit in expensis factis, ipsas non repetet per actionem mandati contrariam. Sedin quantum vtiliter expendit, per actionem negotiorum gestorū repetet.

Mandragora herba est nota, cuius duo sunt genera: alterum nigrū, quæ fœmina existimatur, alterum candidum, qui est masculus. Habet vim soporiferam, atque prouocandi somni gratia dari cōsuevit, quia frigida est ac propè venenam. Columella in horto. Quamuis semihominis vesano gramine foeta. Mandragoræ pariat flores mœstamque cicatā. Marcellus libro xlviij. dig. i. leg. Corn. de sic. & veneficijs. ciul-

dem, mandragoram inter venena ponit. Ex quo fit, ut mirandū sit quid per mandragoram interpres sacrarū literarū intellexerit in Genesi, capite 30. Et Can. vij. Ant. Neb.

Mango, onis, est non modo seruorum venditor, sed aliarum etiā rerum, quæ ut carius vendantur solent à venditoribus adornari. Vnde est mangonizare agros & equos, pro eo quod est colere. Et Plini. libro xxvij. politores gemmarum, mangones appellat. Marti. Millia pro puero cētū me mango poposcit. Seneca in epist. Mangones, quicquid est quod displiceat, aliquo leocinio abicōdūt. Aphricanus de ver. fig. l. mercis appellatione, quo distet à venaliciario mōstrat. Ant. Neb.

Mauret, id est tenet vel astringit, cum laicis. de rebus eccle. nō alie. Mangones sunt qui in seruis emēdis vel vendendis mercationem exercent.

Manichei sunt qui Christū dicunt non esse verum hominem, ut dicit glos. j. in I Manicheos. C. de heret. & Mani. Extiterūt à quodam Persa, qui vocatus est Manes, qui duas naturas & duas substantias introduxit, id est bonam & malā, & animas ex Deo quasi ex aliquo fōte manare asseruit. Testamentum vetus respuunt, nouum ex parte recipiūt, ita dicit tex. xxiiij. quæst. iij. capitul. quidam.

Manifestū est publica vel famosa proclamatio ex certa scientia & certis autoribus proueniens. Et potest

- pōt manifestū** probari p multos testes vel autores, non tamē per tot quōd fiat notorium, vide gl. in c. institutionem. de verborū signific. lib. vj. & vj. qu. ij. placuit. Spec. tit. de noto. crimine. §. sequitur de manifesto. circa princ. vbi dicitur, manifestum est quod patet pluribus, sed non omnibus, sed notorium omnib. patet: & no. in l. ciues. C. de appel. per Bald. & Butrigarium.
- Manifestum illud** dicitur quod ex coniecturis apparet. cap. j. & ibi Abb. in ij. notab. de cleri. non re:
- Manifestè** vel palam testari dicitur qui non in publicum heredem nominat, sed coram testib. qui ad solennitatem sufficiunt testatur.
- Manipula** est quoddam ornamentum quod Imperator Constantius Cardinalib. concessit. Alij dicunt manipulum esse mitram episcopalem. vide Spec. in rationali diuinorum. lib. iij. sub rubri. de manipu. & videbis pulcherrima.
- Manfer** est filius illegitimus propriè de scorto natus secundum Host. quasi vulgo quæsitus, vnde secundum Ab. Manferibus scortum, sed mæcha nothis dedit ortum. Vt seges, à spica, sic spurcius est ab amica. Dant naturales, quæ nobis sunt speciales. c. nisi cum pridem. de renun. in §. personæ. in fi. vbi gl.
- Manfus** secundum vulgare Italorum dicitur quantitas terræ, quæ duob. bob. sufficit in anno ad laboandam.
- Manualis obedientia**, no. de maiortate, & obediens. his qui. de restitu. spol. olim causam ad quam subditi tenentur prælatis suis sine scriptura, & iuramento, vt not. in ca. legabatur. de maio. & obediens.
- Manumittere**, vide Emancipare.
- Manumissio** est datio libertatis. ist. de lib. in prin. Et manumissus dicitur qui est liberatus à manu & potestate domini. Nam quandiu in seruitute est, sub manu, & potestate domini sui est, sed postquā manumissus est ab illo liberatur, ergo dicitur quasi extra manum, id est potestatem domini sui missus, & talis dicitur libertus domini sui, & dominus patronus eius.
- Manumissio testamentaria** dici potest quod ex causa testamenti præstatur, vel propter testamentum contingit.
- Manus**, pro potestate. inst. de liber. §. j. aliquando ponitur pro artificio. l. mulieri. de ver. sig.
- Mappa**, mensæ stragulum est, quem admodum & mantile, siue toral. Erantque duo genera, alterum rasum alterum villosum, hoc est in tapetis similitudinem contextum, quod & gausape dicitur. Martial. in disticho cuius index est, Mappa villosa. Nobilius villosa tegant tibi lintea citrum. De mantili quoque villosa Virgilius in primo Aeneidos. dixit, Tonsique fuerunt mantilia villis. quod Seruius pro minus exponit. Ouidius quoque in quarto Fast. Duxerat ad dext

- dextram villis mantile solutis. Florentinus li. xxxiiij. de supe le- supellectili. Toralia, in q. t. & map- pa villosa. Pro quo mēdose legit̃ & oralia in pana hosa, nihili ver- ba. A. Neb.
- Mappa est ornamentum equi, & sūt litemina alba quib. coope- riuntur equi Cardinalium cū fa- ciunt processionē. not. in aut. de- conf. §. quantumcunque. Aliter- capitur in l. iij. de sup. leg. vbi se- cundum Neb. significat stragu- lum mensæ.
- Mariti appellatione non veniunt sponsi de præsentī in materia odiosa, secus in fauorabili, quia tunc veniunt sponsi de futuro, vt dicemus infra, in verbo vxo- ris appellatione.
- Marmoris appellatione quid veni- at, docet Iuriconsf. in l. quæsitū. de legat. 3.
- Marte suo, id est suis viribus, & nō aliunde accersitis adminiculis. l. i. C. ne lic. poten.
- Masculinum concipit fæmininum, sed non econtra. Panor in ca. su- per inornata. in. j. col. versic. nec statutum. de præben. de quo ar- ticulo diffusissimè Dec. in l. 2. de de reg. iur. vide.
- Massaria est idem quod supellex, videlicet omne vtenfile domus cuius appellatione vestis non continetur, vt l. si quis in fundi vocabulo. ff. de leg. 1.
- Masticonium est domus vbi le- prosi congregantur.
- Mastigophori qui agonotheras co- mitantur in certaminib. vlt. de mun. & hono. vbi Bud.
- Materfamilias dicitur qui est noræ auctoritatis, & honestæ vitæ in domo sua, vnde nec nuptiæ nec natales faciunt matrem famili- as, sed boni mōres.
- Materia, propriè dicitur circa quam versatur faber tignarius siue lignarius. In communiore- ramen significatu dicitur de sub- iecta cuiusque artis materia. Pau. libr. 8. titul. de periculo, & commo l. quod si. Neque ma- teria empta si furto perisset. Nebris.
- Materia est vnde quid conficitur, vt in scypho metallum, in con- tractu consensus, quapropter sic propriè appellantur ligna, quæ ædificiorum alteriusue o- peris causa habentur. leg. ligni. de leg. 3.
- Matertera est matris soror, vt in- sfitu. de gradi. cog. in verbo ma- tertera.
- Matertera magna est auia soror, sicut promatertera proauia so- roris.
- Mathematici sunt qui dicunt se sci- re aliquam artem diuinandi.
- Maticula est chartula in quo scri- bitur aliquid, & præcipuè liber vniuersitatis in quo nomina sup- positorem conscribuntur, & im- matriculantur, & est diminuti- uum à matre. l. matriculam. C. de agen. in reb. libro 11.
- Matricularius dicitur habens of- ficium pulsandi campanas, vel qui habet matriculare studen- tes.
- Matricuria dicitur habens curam ecclesiæ, textus & gloss. in capi- tulo

tulo mulieres. xxxij. dist.

Matrix ecclesia ponitur pro maiori baptismali quæ generat baptismum sicuti mater, vt gl. in verbo matricæ. in clem. 1. de sen. excõ.

Matrimonium idẽ sonat quod nuptiæ, est & legitima maris & feminae coniunctio, indiuiduam vitæ consuetudinem retinens. xxvij. qu. 2. §. 1. & subaudi quo, scilicet ad propositum in quo debent esse tempore quo nubunt vel matrimonium contrahunt. in st. de patria potest. in princ. Et matrimonium est duplex, scilicet verum, & præsumptum. Verum quod contrahitur inter personas legitimas per verba apta, nullo impedimento subexistente, præsumptum dicitur quando inter personas legitimas interuenit tractatus de contrahendo, vel verba apta, in euentum tamen conditionis, vel arbitrij alieni, & succedit copula carnalis, vt inqt Gofredus. Et non dicitur matrimonium (licet à digniori debeat fieri denominatio, & tantum votum habeat vir in liberos, sicut mater, l. liberorum ff. de verb. sign.) ideo quia mater maius exercitium vel officium exercet circa liberos quam pater. c. fin. de conuer. coniug. quia ante partum onerosa, in partu dolorosa, & post partum laboriosa. Igitur ad honorem eius dicitur matrimonium, vt etiam de conuer. in fine. c. ex literis. Et notatur quod matrimonij tria sunt substantialia, quæ dicuntur bona eius, vt de condi. appo. ca. vlti. & xxvij. quaestione 2. omne

itaque, scilicet fides, proles, & sacramentum. Et nota quando contractatur matrimonium, & quando sponsalia de futuro, declaratur ex significato verborum prolatorum, & actuum sequentium. Vnde verba formalia matrimonij sunt illa quando vir dicit Accipio te in meam mulierem, & mulier, Accipio te in meum virum. c. licet. de spons. duo. & c. si inter. de spon. Similiter est matrimonium si quis iuraret, quod aliquam ab hoc tempore pro coniuge teneret, & ei sicut uxori fidem seruaueret, & ipsa eidem iuraret se illum pro marito habituram. ei sibi tanquam viro proprie seruitutam, vt in c. ex parte. de sponsal. Nam licet ibi non exprimentur verba formalia, tamen idem est si vnum de æquipollentibus fiat, vt l. certum. ff. si certum pet. Dicunt etiam quidam Doctores quod verbum habiturum, hic significat præteritum non futurum. Similiter dicendo. Promitto tibi quod nunquam habebam aliam uxorem nisi te, vel volo te, & non aliam in uxorem, vel consentio in te sicut in meam uxorem, vel promitto quod volo te habere in uxorem, vel placet mihi te habere in uxorem, vel promitto quod tibi seruabo fidem sicut uxori meæ, vel volo quod ab hac hora in antea sis mea uxor, vel iuro quod habebam te pro legitima uxore, de hoc vide xxij. qu. 4. §. vltimo, vers. est et. Item si dixerit iuro vel promitto tibi tantam uxorem modo verba mulieris sequantur, contrahit matrimonium pro quemlibet

quemlibet prædictorum modo-
rū, vt not. ibi Spe. code ti. §. r. Itē
ibi, si dicat vir, iuro quod tu es
vxoꝛ mea, & mulier e contra, iu-
ro quod tu es vir meus, dicunt
quidā quòd non sit matrimoniū
de præfenti, sed sponsalia de fu-
turo, capiendō es pro eris. ff. de
verborum significat l. verbū erit.
Nam & si sint verba præfentis
temporis, nō tamē ad matrimo-
niū apta, ergo alij dicunt, quod
nec sponsalia contrahantur. Sed
ibi promitto, quòd te ducam in
vxoꝛem, & de cætero tenebo te
in vxoꝛem, sunt sponsalia, quia
sensus est, ego te ducam, & ex
quo te duxero, de cætero, te tene-
bo, arg. c. ex literis. 2. de spon. Se-
cus si non addito verbo ducam,
dicat, promitto quod tenebo de
cætero in vxoꝛē, ēt dimisso hoc
verb. de cætero, tūc est matrimo-
niū, vt ca. ex parte, de spōsa. præ-
allega. De origine autē matrimo-
nij, quod sit à triplici iure, videli-
cet à naturali, gentiū, & civili.
vide in glos. inst. de iure natu.
gen. & civi. in princip. super ver.
matrimonium, & quot modis
potest impediri, vide instit. de
nup. in glos. super ver. enumera-
ri, vbi ponuntur quatuordecim.
Matrona dicitur quæ iam nupsit,
quasi q̄ in matrimonio cōuenit.
Matruelus, sunt filij, & filia mater-
tera. l. 1. ad l. Pom. de parri.
Matula genus vasis ad vrinam &
aquam tenendam, proinde mū-
do muliebri continetur, scripsit
Ulpian. in l. argumento. §. un-
de. ff. de aur. & arg. le. Alio noīe

matella & matellio dicitur. Plau.
in Amphi. Ne tu postulas matel-
lū vnā tibi aquæ infundi caput:
Maturare quandoque significat fe-
stinare quādoq; est per solē di-
gerere, vt fructus maturantur.
Maturus quis tripliciter ostēditur,
vultu, gestu, voce. Spec. in tit. de
aduo. §. 5. versic. cum autem.
Maximē quandoque dicitur com-
paratiuē. Aliquādo pro tantum.
de fil. presby. c. ad abolendā. Ali-
qui legunt maximē pro magis,
& sic tenetur propriē, secundum
Bar. ibidem. Itē maxime suppo-
nit idem in alio casu, sed maiore
esse rationē in expresso. C. vnde
libe. l. si. Aliquando subauditur,
vt l. vetum in prin. ff. pro socio.
Ad primū facit. ff. de proba. l.
cū deinde. in prin. & ibi maxime
de pœni. & re. cap. officij. in fi. de
spon. c. spōsam. vide de hoc no. c.
præal. ad abolendā in addi. gl. 1.
& per Io. And. super ea ēt not. de
hoc in c. cū cōtingat. de foro cō.
in gl. 1. de elect. cum inter, & c.
quoniam frequenter. §. potro. vt
lite non conte. & propriē impli-
cat idem in contratio sensu.

De L ante V.

Mœchia potest dici omnis forni-
catio. xxij. q. iij. omnismœchia, &
ibi ple.
Medianum idem quod medium,
verbum est architectoricū, quo
frequenter vtitur Vitru. habetur
hoc verbum & in l. si vero. ff. de
iis qui deie. vel effud.
Media stin^o, quemadmodū Priscia-
n^o in quinto carmine scribit à me

- dio videtur componi, quia medi-
 as partes balnei tenet, hoc est,
 qui in medio lauantium stat. Ho-
 ratius in primo epist. Tu media-
 stinus tacita prece petebas. Acro-
 in media vrbe viuens interpreta-
 tur. Porphyrio in media vrbe si-
 ne balneo exponit. Vlpianus lib.
 xlvij. titulo de iniuriis. l. item ap-
 pud. Multum interest qualis ser-
 uus sit, bonæ frugi, an mediasti-
 nus. Nebris.
- Mediastinus** seruus est ex abiecio-
 ribus, ita dictus, quia domestica
 quæque vilissima ministeria obi-
 re in domo cogebatur, vt ligna
 congerere, domum purgare, & a-
 lia huiusmodi. Hoc autem no-
 mine inde vtitur, quia in media
 domus parte ad omnium aliorum
 iussus præsto esse debet, de quo
 meminit Iuriscōsultus in l. itē a-
 pud labeonem. §. prætor ait ff. de
 iniur. & in l. j. ff. nau. caup. stabula.
- Medici** qui dicantur docet Iuriscō-
 sul. in l. j. de var. & extraor. cogni-
- Mediam** dicitur hæc vita. xxij. q.
 iij. hæc autē vita & not. Io. And.
 in proem. clem.
- Medogrammatæ**. in l. fina. C. de ta-
 bu. scrip. & logogra. libro x. sunt
 quos scribæ consulebant. Demo-
 grammatæi legēdū ex libr. Tō. Basil.
- Melinum**, de quo in l. quæsitum. de
 leg. iij. spacies est coloris.
- Meloproximus**, vna dicitio est, &
 est nomen dignitatis, vt nota.
 in l. peculiari. C. de proxim. sa-
 cro. scrip. libro xij.
- Membrana** species chartæ, in qua
 describuntur instrumenta & alia
 quæ conseruatione indigent, &
- ideo dicitur quia de membris ani-
 malium eripitur, vt institui. de re-
 rum diuis. in glo. §. literæ
- Mendacium**, Require suprâ, dolus.
 vnde Augustinus dicit mēdaci-
 um est falsa vocis significatio
 cum intentione fallendi, quod
 sic debet intelligi cum intentio-
 ne fallendi, quæ tunc ibi est, vel
 postea aduenit. Quādoque enim
 aliquis aliquid promittit, nō ta-
 men voluntatem fallendi actum
 habet, sed postea acquirit.
- Mendicantes** dicuntur quos in pu-
 blicum quæstum intuta mēdi-
 citas vocauit, & illi reficiebantur
 publicis annonis. Validi autem
 & robusti non debent mendica-
 re, ne miseris & debilibus panē
 auferant. C. de mendican. vali. l.
 vinc. libro xj. & in auth. de q̄sto.
- Mœnia** dicuntur propriè ædificia
 murorum ciuitatis, sic dicta, quia
 muniūt ciuitatem. Et interdū di-
 cūt mœnia abusiue oīa ædificia.
- Mœniana**, vt ait Festus Pōpon. ædi-
 ficia erāt à Menio ciue Romano
 sic appellata, non à mœnibus sic
 dictum, vt putauit somniculosus
 Acc. Is em̄ primus vltra colūnas
 extendit ingna, quo ampliaren-
 tur superiora. Hic est ille Meni-
 us qui post bona patris assump-
 ta locum sibi seruauit vnde lu-
 dos spectaret de quo Horatius in
 primo episto. Menius vt rebus
 maternis atque paternis Fortiter
 adsumptis, vrbanius cœpit habe-
 ri, &c. Locus autem ille fuit Meni-
 anum, quod vltra ædificia pro-
 tendebatur, in viam publicam
 propēdens: Vitruuius libro quæ

to. Meniana, inquit, superioribus
coassationibus collocentur. Suetonius in Caligula: Cum appa-
tu circi perspicentem, pauci ex
proximis Menianis postulassent
Valerius de mortibus non vul-
garibus: C. Licinius Macer vir pre-
torius, Galui pater, dum senten-
tiæ dicerentur, in Menianum cō-
scendit. Iabolenus de verb. signif.
l. malum nauis. Qualia, inquit,
Meniana, & suggrunda ria essent
Vlpianus in tit. ne quid in loc.
pub. l. prætor ait. Cum quidam,
inquit, velum in Meniano immis-
sum haberet. Nebris.

siue stipendium in militia face-
re. Lucanus in sexto, Castrorum
in plebe merebat. Iuuenalis. Ca-
strorumque æra merentem. Suetonius in Julio: Meruit & sub Ser-
uilio Isaurico lib. xix. Digestorū,
tit. de re milita. pro eo quod in
libris antiquis legitur merere, in
recetiorib. scriptum est militare.
Nebris.

Meretrix dicitur quæ multorum li-
bidini patet. xxxiiij. disti. vidua-
ve cuius turpido publicè vana-
lis est. xxxij. q. iij. meretrices. &
in gl. ij. c. inter opera. de sponsal.

Meritorium siue meritoria taberna
est stabulū siue caupona inquā vi-
atores diuertunt: dictū merito-
rium à mercede quā soluūt. Iu-
uenalis, Nā quæ meritoria som-
nos admittūt. Valerius de duo-
bus Arcadibus. Quorū alter, in-
quit, ad hospitem se cōtulit, alter
in tabernam meritoriam diuertit.
Vlpianus i tit. de iniuriis. l. lex
Cornelia. Ad meritoria, inquit,
vel stabula non pertinebit. Ac-
curs. nescio quas nugæ somniat
neque id mirum, cum vigilans
quod esset meritorium nescierit. Neb.

Meritoria dicuntur diuersoria.

Merū imperiū est habere gladij po-
testatē, ad puniēdū facinorosos:
Vnde merū imperiū dī quædam
sūnta potestas, per quā ea quæ
sūt iurisdictionis maximæ expli-
cātur. Et merū dī, quia separatū à
cognitione pecuniaria, eo quod
inde nullū sequitur cōmodū pe-
cuniarium, vt institu. de publi. iu-
di. in priac. Hæc autem sunt me-
ri imperij, facinorosos punire,

Mœniana dicta sūt podia & eius-
modi exterius porrecta ædificia.
originē hui⁹ dictiōis pulcherrimē
expōit Alcia. i l. malū. de verb. sign.

Mœnium vel mœnitarium idem est
quod vestibulū à mœnibus sep-
tū. Et dicitur ideo quia mœni-
bus adhæret, secundum Hugo-
nem. Alij ponunt manerium.

Mensa sæpe in iure accipitur pro ta-
bula, qua vtuntur argentarij. In-
de mensarij & mensularij dicti.

Mensor est qui meritur agros, co-
lumnas, vel signa, vel homines,
vel frumentum, vel mœnia iuxta
hospitia, veletiam qui omnia of-
ficia assignat, secundum Accurs.
C. de mens. in rub. lib. xij.

Mera donatio. Require suprā, Do-
natio.

Mercatores, qui verè & propriè ap-
pellandi sint, vide Alcia. in l. mer-
cis de verborum sig.

Mercis nomen ad mobilia tantum
pertinet. ff. de verb. signi. l. mercis.

Mereo, meres, merui, est militare,

delinquentes incarceratione, membra multare, pœnam capitalem imponere, & hæc pœna est triplex, vt dicit Host. de iureiu. ca. veniens, scilicet mors, exilium, & relegatio. ff. de pub. iudic. l. ij. Alia de mero imperio, vide in verb. mixtum imperium.

Mesonauta est infimæ conditionis feruus in naui, sicut mediastinus domi, de quo supra, nam mesonauta ex eo dictus videtur quod in media naui residens omnibus præsto sit.

Metalla, dicuntur venæ vnde eruitur argentum, æs, & cætera quæ vulg^o indoctū appellat metalla. dicta sunt autem metalla à metello, quod est scrutator siue inquiror, aut dicuntur metalla, quòd alia vena post aliam inueniatur, quod videtur Plinius libr. 3. 4. significare, vbi scribit, quod vbiq̃ que vna vena est inuenta, non procul alia inueniatur. Hinc metallarij & metallici dicuntur, qui sūt damnati ad metalla, hoc est effodiendam terrā ex metallis. Aliquando simpliciter accipiuntur pro effossoribus metallorum, vt in libro Digestorū, titulo de pœnis, & libro xj. Codicis, titulo de metallariis. Nebr.

Metallum & æs, sunt nomina generalia mineras significancia. Et differunt metallum & opus metalli, vnde ille dānatur in metallū, qui ligatur cū ferro & onere & labore grauatur, vt nō liceat ei facile abire. Sed ille dānatur in opus metallicū, qui ibidem liberas habet habenas, & aliis metal

lū sœdientibus ministrat, & illius lenior est pœna, alterius autē grauior. de quo gloss. nō. in fit. quibus mod. ius pat. pote. solu. §. pœnæ feruus.

Metallarij, suat qui affluentia exercitij metallorū habent, vt C. de metal. & metallar. & procu. meta. secūdū Accur. super rubr. xj.

Metallarii verius dicuntur, qui metalla è terræ visceribus effodiunt

Metallicus, idem qui metallarius.

Merassi, aliàs dicuntur metharij purei. C. quæ res vendi non possunt l. prima. Vel est color quidā.

Meraror, sine meratus, siue mensor, dicitur, qui iussu atque auctoritate principis milites in domibus incolarum collocat, siue in castris, qua parte debeat quisque tentoria figere, ostendit. Vnde dictum est castrametari. Lucanus in primo, Hesperios veniam metator in agros. In Codice Iustiniano, ti. de metatis. l. i. Si quis, ingit, metatorū manū quanostorū deputatur singulis quibusque domus, & postib. hospitaturi nomen adscribunt, delere non dubitauerint, ad instar falsi criminis constituti teneantur. Neb.

Metatores, vt ex Vegetio tradit Bud. sūt qui demetiuntur loca vbimilites figant tentoria, vel præstāt. Hos Italicè fororios appellamus

Metaxa, est congeries illa sericorū ex lino aut lana, quam Hispani paucis literis immutatis vocant madexa, vt in libr. xi. Codicis Iustiniani. ti. de murigu. l. lotas in posterum. serica & metaxa. Vitruuius libro 6. De palludibus, inquit,

inquit, tēues colligātur mexæ N. Metaxa, sericum, vnde metaxarij, negotiatores qui sericum emunt venduntve.

Metæci, latinè incolæ dicūtur. l. pupillus. de verb. fig.

Metreta, genus mēsuræ tres vinas continens.

Metrocomia, interpretatur villa matris, quod est mater, nō quod Accurs. hallucinatur, à metros, q̄ est mēsurā, & come villa, accipiendo villam, vt nunc vulgus loquitur. Iustinia. lib. xj. Codicis, in Metus est instantis vel futuri periculi causa mentis trepidatio, vt ff. eo. tit. l. j. Et not. quod licet non sit necessarium periculū esse præsens, tamen exigitur metum esse præsentem, saltem pro futuro periculo. ff. eode. tit. l. metum ij. nā per metū nō quēlibet timorē accipimus, sed maioris mali, vt in l. metū. præalleg. Et dicitur metus, quia mētē tenet vel terret & impedit. Qui em̄ timet, nō sēper gerit in corde q̄ habet in ore, de hoc vide glos. ij. c. ad audientia. de his quæ vi met. caus. fi. Inde meticulous, metu plenus. s. qui metuit timēda & nā tinēda Et distingue metus, quia alius est probabilis, qui cadit in constāte virū & animosū, & hic excusat, vt est metus pœnæ mortis, & cruciatus corporis, metus stupri, & seruitutis. Alio est p̄babilis, s. q̄nō cadit nisi in hominē pusillanīmū & formidosū, & hic nō excusat, vt in cap. cū dilecti. eodē titu.

Metrocomia est villæ mensura, q̄ datur translatis iussu principis, vt C. de iur. fil. certa. vnde metros græcè, mensura latinè dicitur, & come villa, inde metrocomia, quasi mēsurā villæ, secundū Accurs. C. nō li. habita. metro. loca sua ad extr. confer. super rub. li. xj. Etiam metrocomiæ sūt parochiæ vel diocēses.

Metropolis, interpretatur civitas matrix: neque dicitur a metros quod est mēsurā, vt imperiti existimāt, sed quod de metrocomia dixim⁹, à mater quod est mater, vnde alia complura deriuantur, quæ in suo genere significant p̄cipuū & excellens, vt ortygo metra, echinometra, accentu in penultima, pro duce cothurnicū, cicadarum, & echinorū. Modestinus lib. xvij. Dig. de excusat. l. si duas. Decet autē maximo numero vti metropoles gentium.

Metropolitani à mensura civitatū

dicuntur: quia decem vel vndecim debent sub se habere ciuitates. vj. q. ij. cano. j. Vel dicitur à meter, id est mater, quia metropolis, est mater aliarū ecclesiarum, secundū glos. ibidē. Etiam metropolitani singulis p̄uinciis præminent, quarum autoritati & doctrinæ cæteri sacerdotes subiecti sunt, sine quibus reliquis episcopis nihil agere licet de his q̄ spectāt ad totā p̄uincia, scdm gl. xxj. dif. clericos. §. metropolitāi.

Metus est instantis vel futuri periculi causa mentis trepidatio, vt ff. eo. tit. l. j. Et not. quod licet non sit necessarium periculū esse præsens, tamen exigitur metum esse præsentem, saltem pro futuro periculo. ff. eode. tit. l. metum ij. nā per metū nō quēlibet timorē accipimus, sed maioris mali, vt in l. metū. præalleg. Et dicitur metus, quia mētē tenet vel terret & impedit. Qui em̄ timet, nō sēper gerit in corde q̄ habet in ore, de hoc vide glos. ij. c. ad audientia. de his quæ vi met. caus. fi. Inde meticulous, metu plenus. s. qui metuit timēda & nā tinēda Et distingue metus, quia alius est probabilis, qui cadit in constāte virū & animosū, & hic excusat, vt est metus pœnæ mortis, & cruciatus corporis, metus stupri, & seruitutis. Alio est p̄babilis, s. q̄nō cadit nisi in hominē pusillanīmū & formidosū, & hic nō excusat, vt in cap. cū dilecti. eodē titu.

Meum est quod vendicari potest l. Quintus. de auro & argēto lega.

quinetiã aſiones meorum ver-
bo continetur l. meorum. de ver.
ſigniſi.

De M ante I.

Milles eſt qui iurat ſe noneuitatu-
rum mortem propter reipublicæ
ſalutem, vel qui iuravit à ſignis
non recedere. ff. de quib. ex cau.
maior. l. pen. & ſcriptus in mati-
cula, vbi alij milites ſcripti ſunt.
ff. eodem. ti. l. j. per totum. Etiam
dicitur à malo quod ſuſtinet
pro aliis, ſvel à mille quia ex nu-
mero mille hominum eligitur,
vt ff. de mi. teſt. l. j. §. miles Vnde
ſecundū Azonē, miles dicitur, à
militia, id eſt duritia, vel à mille,
quia de mille fortè ſolum vnus
eligebatur in militē, & ſic dicitur
quaſi milieſimus. Et not. ad hoc
quod quis dicatur verus miles ſex
ſunt neceſſaria. Primò, vt non ſit
negotiator. Codi. ne milit. ne-
got. l. j. libr. xij. Secundò, vt exa-
minetur. C. qui milit. nō poſſ. l. j.
li. xij. Tertio, quod ei enſis cingatur
ff. de teſtam. mil. l. iij. Quarto, ſti-
gma, id eſt nota publica debet
ſuo brachio inſcribi vel imponi.
C. de fabricen. l. 3. lib. xj. Quintò,
in numero aliorum debet poni
& ſcribi. ff. de teſta. milit. l. ex eo.
Sextò, quod talis habeat priuile-
gium legis conſeſſæ militibus,
vnde

Stigma, mucro, ſcriptum, genus, e-
xamen, ſacramentum.

Hæc ſex quæ dici poſſunt in milite
quæri.

vt not. inſtitu. de teſta. milita. in
princ. circa gl.

Miliarium vas erat ad coquendum
miliũ accōmodatũ, quemad-
modum pultariũ ad coquẽdum
pultem. Cato de re ruſtit. In-
ter orbem & miliarium vnum
digitum intereſſe oportet. Pal-
ladius libr. v. de re ruſtica : Vas,
inquit, æneum, miliario ſimi-
le. Pomponius libr. xxxij. titul.
de aur. & arg. leg. l. & ſi certè ſi ca-
cabos argenteos habeat, vel mi-
litarium, pro quo, litera expun-
cta, lege tu miliarium.

Nebr.

Miliarium ſimplici, vas eſt quo pa-
nicium de miho coquetur, vt ſcri-
bit Accurſ. i. l. etſi. de auto & arg.
leg. milliariũ verò duplici l. dicũ-
tur mille paſſus.

Mimi ſunt iocularores & alienæ
perſonæ imitatores effictoresq̄,
veluti hiſtriones, & alij id genus
geſticatorum.

Miniculator, is dicitur qui literas
maiuſculas, hoc eſt initiales ſiue
capitales ex minio libræ ex atra-
mento iam ſcriptis, adhibet. Vi-
pianus li. xxxvij. tit. de ope. libe.
l. vt iuriſurandi. Si fortè, inquit,
vel librarius vel miniculator, ſic
enim in libræ antiquioribus legi-
tur, & magis cohæret ei quod ſu-
prà dixerat librarius, & ei quod
ſequitur, vel calculator.

Miniculatoris nomine uſus eſt Vlp.
in l. vt iuriſurandi. de ope. liber. p.
eo qui capitales literas manuſcri-
ptis codicibus minio aut rubri-
ca præfigit.

Minima cauſa, eſt cauſa duorũ au-
reorũ quia pro ea non datur a-
ctio de dolo, vel decem aureorũ,
aliàs

aliàs decem solidorum, vel quæ ad sumptus iudiciales non sufficiunt, ij. q. vj. anteriorum. §. illud de hoc est gl. vnica in c. de appellatione. tit. de appel.

Ministeriarij (aliàs ministeriani) dicebãtur fortè à ministrãdo, qui præerant castris principum. C. de castrenf. & minister. libro xij.

Ministerium aliquando significat ministrum. l. in eadē ff. ex quibus cau. ma. l. ij. de ser. fugit,

Minor est qui nondum impleuit vicissimum quintum annū, alias minor sumitur generaliter pro quo libet inferiori.

Minus hæc dictio quandoque vim non habet comparatiui, vnde minus soluisse intelligitur, & qui nihil soluit l. minus de ver. sign. Interdum refertur ad tēpus, quo fit, vt minus soluere dicamus qui serius quàm debebat soluit. l. si cui. de ver. sig.

Miopes latinè sonat quasi minus videntes dicas, teste Alc. in l. inter stuprum. de ver. sig.

Miraculum dicitur propriè illud quod contingit contra naturā: nam si naturaliter aliquid posset contingere, nõ esset miraculum & quot sint necessaria ad esse miraculi, vide gl. Spec. circa finē. in c. j. de reliqui & vene. sanc. li. vj. & qualiter probetur, vide Gemm. in c. j. nu. 2. & ibi in apostil. in verbo de recta probatione. de confes. li. 6. Baldus in l. solā C. de testibus. & hæc in capitulo venerabili. eo. ti. Alexander consil. 3. volu. 4.

Mirobrecharij, qui vnguenta vendunt, hoc nomine tamē propriè

appellantur qui delibatos capillos gerunt, Alc. in tres posteriores libros Cod. ti. de excus. art. l. j.

Miserabiles dicuntur omnes illi quibus nos ex natura mouemus ad miserandum propter fortium in iuriam, puta senes decrepiti, debiles diuturno morbo fatigati, etiā si sic sunt diuites, viduæ. Etiā religiosi inter personas miserabiles computantur. not. per Azo. in sum. quando Imperator inter pupi. & viduas, in fi & vide latè Alberic in suo diction. in verbo miserabiles personæ.

Miscere & confundere differunt, vt not. gl. inst. de rer. diui. §. quod si frumentum.

Missæ solennis est illa quæ dicitur etiam nõ pulsatis campanis, nec alta voce, Abbas in c. permittimus. de sententia excommunic. quod est intelligendum nisi communis vsus loquendi aliter se haberet secundum Felin. in d. c. permittimus.

Missilia (aliàs missalia) dicuntur donaria vel quædam præstationes, quas nouus prætor creatus mittebat in vulgus, vt quod quisque apprehenderet, eius fieret, & in coronatione Papæ vel imperatoris fieri solet, vt per hoc pressura minuatur. de quo gl. in §. hoc amplius inst. de rerum diuis.

Missionum, id est dimissionum in re militari multa sunt genera, quæ clarè explicat Iuricons. in l. ij. de iis qui not. infra.

Ministeriū dicitur illud quod secretā & reconditā habet dispensationē, hoc est occultā & inuisibilem

lem virtutem & gratiã à Deo dispensatã & collatã. i. q. j. multi. §. heu. vbi datur differentia inter mysteriũ, sacriũ, & sacramentum.

Mitras enumerat Vlp inter vestimẽta quib. mulieres tegendi capitis cam vtuntur. l. vestis. de auro & arg. l. e.

Mittere in possessionem est possessorem facere, aut in possessionem ducere, vt rẽ custodiat: verbi gratia, contẽdisti mecũ fundum castellanum esse tuũ, & probasti, iudex p̄ executorẽ mittit te in possessionem, id est facit te possessorem. Itẽ volui agere cum Titio, qui citatus noluit venire ad iudicium, iudex me mittere debet in possessionem fundi quem petebam, non vt possideam, sed vt custodiam rem, & maneam in fundo, vt ipse Titius tandem rãdio affectus veniat & litẽ suscipiat: donec probauero illam rem esse meam, vide gl. fin. in c. contingit. de dol. & cõt. quid operatur missio in possessionẽ in actione reali & personali ex primo & secundo decreto.

Mittere in possessionẽ nomine ventris est mittere i possessionẽ nomine eius qui est in vẽtre, vt cũ mulier prãgnãs mittitur in possessionem nomine filij vel filiaẽ heredis quem vel quam habet in vtero ex marito prãmortuo.

Mixtum imperium est potestas media per quam ea quẽ sunt in iurisdictione media explicantur. Et dicitur mixtum, quasi ex iurisdictione & mero imperio, eo quod habet cõmodum pecuniarium,

& pertinet ad ipsum bonorũ possessionẽ dare, in possessionẽ mittere, iubere cauere, pupillis tutores dare, & omnes aliẽ pœnẽ graues prãter pœnam capitalem & mutilationẽ, vt est relegatio, fustigatio vel grauis correctio. ff. de iurisdictione. omni. iud. l. j. in gl. & textu. Aliter distinguitur prout recitari solet circa c. quod sedem, in gl. j. de offic. ordin. Merum imperium est quãdam summa potestas & alta ex publico iducta, vt gladij potestas ad animaduertẽdũ in facinorosos, & est apud principes principaliter, scilicet, Papam & Imperatorem. Et in spiritualibus merum imperium est, vt depositio, translatio sedium episcopaliũ, & diuisio duarum ecclesiarum cathedralium, vel diuisio vnus in duas vt in c. quod translatio. de offi. leg. vbi vide plura in gl. Sed in secularibus merũ imperium est pœna capitis, (vt suprã) quẽ principaliter est apud principes seculares scilicet reges, duces, marchiones, comites, &c. Et etiam apud archiepiscopos, patriarchas & episcopos, tanquam apud missos, vt in capitu. solitã. parag. subditi. de maior. & obedient. cum suis concordant. Mixtum verò imperium est quẽdam bassa vel media potestas ex publico inducta partem capiens ex mero imperio, & partem à iurisdictione, vt est in spiritualibus dedicare ecclesias, vel altaria consecrare, & virgines velare. Et talia possunt committi non habenti iurisdictionem, vt in gl. prãallegata.

allegata. & ea quæ sunt meri imperij expediuntur iudicis officio nobili, & principaliter tendunt ad bonum publicum.

Mixti imperij quæ sunt. etiam expediunt iudices ex officio nobili, sed principaliter tendunt ad bonum priuatum. Sed ea quæ sunt simplicis iurisdictionis, expediuntur iudicis officio mercenario, & tendunt etiam ad bonum commune. Venit ergo ab imperio imperiolū, id est paruum imperiū, quod habent iudices inferiores. de hoc notatur in capitulo si diligenti. de foro comperenti.

De O ante M.

Mobilia licet hoc verbum passiuam respiciat significationem, & verbum mouentia actiuam, tamen pro eodem accipiuntur, nisi aliter de mente ea proferentis constet. l. mouentium. de verborum signifi. vbi Alciatus.

Moderatio importat diminutionem: Et sic nota. pro statutis quæ dicuntur de moderatione pœnæ ad arbitrium potestatis, quia moderatio importat diminutionem, ita Felinus in c. ex literis. versu. fallit secundo, & versicul. tertia declaratio. de constituti.

Modus, & modulus, plerunque pro mensura accipitur, vt Horatius in secundo Sermonum: Hoc erat in notis modis agri non ita magnus. Frontinus de aquæ duct. A quarū, inquit, moduli aut ad digitorum, aut ad vnciarū mēsu

ram instituendi. sunt. in lib. Digesto. xj. titul. est, si mensor falsū modum dixerit, & ibidem sæpè Paul. li. xxxix. titu. de dāno infecto. l. damni. Eum inquit, qui modorum aut riuī faciendi causa.

Mulsū, potio est quæ ex vino & melle concianatur. Horatius primo Sermonum: Leui præcordia mulso Prolueris melius. Martialis in disticho cuius lemma est, Mulsū, Attica nectarium turbatus mella falernum Vlpia. lib. xxxij. titulo de tritico & vino legato. l. si quis. Si mulsū, inquit, sit factū, vini appellatione non continebitur. Vlpia lib. sexto, tit. de re iudic. l. idē. Si ex melle meo & vino tuo mulsū factū sit. Nebr.

Modica summa, in iure variè intelligitur, de quo vide Alcia. in l. hæc adiectio. de verb. sig.

Modius est mensura sexdecim sextariorum, continet autem sextarius vncias quinas denas, sic dicitur, quæ sexta sit pars congi. Alcia. in l. vinaria. de ver. si.

Modiolus poculi genus. l. Seiaz, de au & arg. leg.

Modus est moderamen dispositionis per appositionem oneris tãquã causæ finalis, vt patet ex legib. de ipso loquētib. Et dicitur moderatio ad differentiã cõditionis quæ est non moderatio, sed suspensio. Dicitur tãquã causæ finalis, verbi gratia, promitto vel lego vt illud facias: nam si dico promitto & illud facias, tunc nõ esset illud per modum causæ, sed alterius dispositionis & hoc capiendo modum specialiter, sed gene